ศรีมหาโพธิคู่บ้าน
ไผ่ตงหวานคู่เมือง
ผลไม้ลือเลื่อง
เขตเมืองทวารวดี

ISBN : 974-7504-23-5
9 789747 504231

ปราจีนบุรี : เมืองศรีมโหสถ

ปราจีนบุรี
เมืองศรีมโหสถ

มรดก 3 อุทยานแห่งชาติ

ปราจีนบุรี : เมืองศรีมโหสถ
มรดก 3 อุทยานแห่งชาติ

ณัฐภัสสร ลี
เรียบเรียงและถ่ายภาพ

ปราจีนบุรี : เมืองศรีมโหสถ มรดก 3 อุทยานแห่งชาติ

ณัฐภัสสร ลี

บรรณาธิการ ถวิล มนัสน้อม
ออกแบบปกและรูปเล่ม P.K. GROUP

ISBN : 974-7504-23-5
BOOKCODE : 01-03-0025-01
พิมพ์ พ.ศ. 2542

จัดพิมพ์

บริษัท แสงปัญญาเลิศ จำกัด

จัดจำหน่าย

องค์การค้าของคุรุสภา
69 อาคาร 9 ถนนราชดำเนินกลาง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์ 629-1911-6

พิมพ์ที่ บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด

ราคา 135 บาท

คำนำสำนักพิมพ์

เมื่อเอ่ยชื่อถึงจังหวัดปราจีนบุรี หลายคนก็นึกถึงเมืองมโหสถหนึ่งในเมืองของอาณาจักรสุวรรณภูมิที่รุ่งเรืองในอดีต ปัจจุบันเป็นแหล่งโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ นอกเหนือไปจากมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ และอุทยานแห่งชาติอยู่ในเขตจังหวัดถึง 3 แห่ง คืออุทยาน-แห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทับลาน

หนังสือในโครงการจังหวัดของเรา เรื่อง ปราจีนบุรี : เมืองศรีมโหสถ มรดก 3 อุทยานแห่งชาติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนและคนทั่วไปได้ศึกษาและเพื่อความเข้าใจในแผ่นดินถิ่นมาตุภูมิ เข้าถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนถึงแนะนำโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรมอันดีงามที่มีสืบเนื่องมาเป็นเวลาอันยาวนาน

จังหวัดปราจีนบุรีนับเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรม อีกทั้งยังมีเส้นทางการคมนาคมที่เชื่อมต่อไปภาคต่าง ๆ อย่างสะดวกสบาย คณะผู้จัดทำได้ลงไปยังภาคสนามเก็บข้อมูลและจัดพิมพ์ภาพ 4 สีสวยงาม เพื่อให้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือคู่ห้องสมุดของท่านสืบไป

บริษัท แสงปัญญาเลิศ จำกัด

คำนำผู้เรียบเรียง

ปราจีนบุรี เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และมีอายุยาวนานแห่งหนึ่งของไทย เรื่องในอดีตของปราจีนบุรีที่สืบทอดต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบันไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาความเป็นมาของชนเผ่าไทยและอารยธรรมไทยสมัยต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังได้สืบสานผลงานและวิถีชีวิตตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของชาวปราจีนบุรีมาจนทุกวันนี้

นอกเหนือจากทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์แล้ว ปราจีนบุรียังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และภูเขา เป็นแหล่งนิเวศที่ยิ่งใหญ่สร้างความสมดุลแก่ภูมิภาคแถบนี้ และยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนไทยทั้งประเทศ

ปราจีนบุรียังเป็นแหล่งผลไม้ที่ขึ้นชื่ออีกแห่งหนึ่งของไทย ไม่ว่าจะเป็น เงาะ มังคุด ทุเรียน กระท้อน เป็นสินค้าสำคัญที่ทำรายได้งดงามแก่ชาวปราจีนบุรีตลอดมา

หนังสือโครงการ**จังหวัดของเรา** เรื่อง **ปราจีนบุรี : เมืองศรีมโหสถ มรดก 3 อุทยานแห่งชาติ** ได้รวบรวมเรื่องราวของจังหวัดปราจีนบุรีในแง่มุมต่าง ๆ เอาไว้โดยละเอียด ไม่ว่าจะเป็นลักษณะภูมิประเทศ การปกครอง ประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียบเรียงจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจใฝ่หาความรู้อย่างเต็มที่

ณัฐภัสสร ลี

วัดแก้วพิจิตร ศิลปะผสมผสานไทย จีน ฝรั่ง และเขมร

สารบัญ

ตราประจำจังหวัด

ปราจีนบุรีมีตราประจำจังหวัดเป็นรูปต้นศรีมหาโพธิ มีความหมายตามความเชื่อแต่โบราณที่ว่า เมื่อต้นพุทธกาลราว พ.ศ. 300 ได้มีสมณทูตจากประเทศอินเดียเข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนายังเมืองปราจีนบุรี หรือเมืองอวัธยปุระในสมัยนั้น ปัจจุบันคืออำเภอศรีมโหสถ

สมณทูตที่เข้ามาได้นำเอาต้นศรีมหาโพธิซึ่งเป็นโพธิ์พันธุ์เดียวกับที่สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงประทับบำเพ็ญธรรมจนบรรลุพระอริยสัจสี่เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาปลูกไว้ ณ ตำบลโคกปีบ อำเภอโคกปีบ เพื่อเป็นบริโภคเจดีย์ สัญลักษณ์รูปเคารพในพุทธศาสนา ดังปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

คำขวัญประจำจังหวัด

ศรีมหาโพธิคู่บ้าน
ไผ่ตงหวานคู่เมือง
ผลไม้ลือเลื่อง
เขตเมืองทวารวดี

บทนำ

ปราจีนบุรี ได้ชื่อว่าเป็นหัวเมืองเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมานับแต่สมัยอาณาจักรสุวรรณภูมิ ฟูนัน ทวารวดี อีศานปุระ ลพบุรี โดยขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญหลายอย่าง อาทิ เมืองโบราณ โบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ลูกปัด ตลอดจนเครื่องปั้นดินเผาอีกมากมาย

เข้าสู่ยุคสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ปราจีนบุรีก็ยังคงจัดเป็นหัวเมืองสำคัญอยู่เช่นเดิม เช่นครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ปราจีนบุรีจัดเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญแห่งภาคตะวันออก โดยถือเป็นเมืองกันชนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา เนื่องจากเขตแดนในบางพื้นที่ติดต่อกัน

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อทรงรวบรวมไพร่พลหนีออกจากพระนครศรีอยุธยาก่อนที่กรุงจะแตก ก็ได้มุ่งหน้ามาทางปราจีนบุรี และได้สู้รบกับทหารพม่าที่เข้ามายึดเมืองได้และรักษาเมืองอยู่ก่อนหน้าแล้ว โดยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงชนะศึก จนมีผู้คนถวายความเคารพยำเกรงและเข้าร่วมกอบกู้เอกราชเพิ่มอีกจำนวนมาก

การที่พม่าเข้ามายึดเมืองปราจีนไว้ แสดงชัดอยู่แล้วว่าเมืองปราจีนถือเป็นหัวเมืองสำคัญอีกเมืองของอยุธยา

หลังจากย้ายเมืองหลวงมาอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ปราจีนบุรีก็ยังคงเป็นหัวเมืองทำหน้าที่เป็นเมืองกันชนอยู่เช่นเดิม

กระทั่งปี พ.ศ. 2536 พื้นที่อำเภอในส่วนที่ติดกับชายแดนได้แยกตัวออกไปตั้งเป็นจังหวัดใหม่ ชื่อว่า จังหวัดสระแก้ว ทำให้เมืองปราจีนบุรีสิ้นสุดการเป็นเมืองกันชนนับแต่นั้น

อารยธรรมเก่าแก่ที่สั่งสมมาแต่ครั้งเก่าก่อน ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ไปจนถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายรักสงบตามแบบฉบับเมืองพุทธศาสนา ยังคงได้รับการถ่ายทอดสืบสานมาจนถึงทุกวันนี้

ปราจีนบุรียังได้ชื่อว่าเป็น "เมือง 3 อุทยานแห่งชาติ" ซึ่งถือเป็นความโดดเด่นทางภูมิประเทศ ทำให้ปราจีนบุรีเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญอีกจังหวัดหนึ่ง นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานในฐานะเมืองโบราณ

โบราณสถานสระมรกต เมืองโบราณที่สร้างทับซ้อนกันมาหลายยุคหลายสมัย

ค่ายจักรพงษ์ ส่วนหนึ่งของกองกำลังทหารบกที่ทำหน้าที่ป้องกันประเทศตามแนวชายแดนปราจีนบุรี

ยามเช้าตลาดสดคึกคักไปด้วยผู้คน

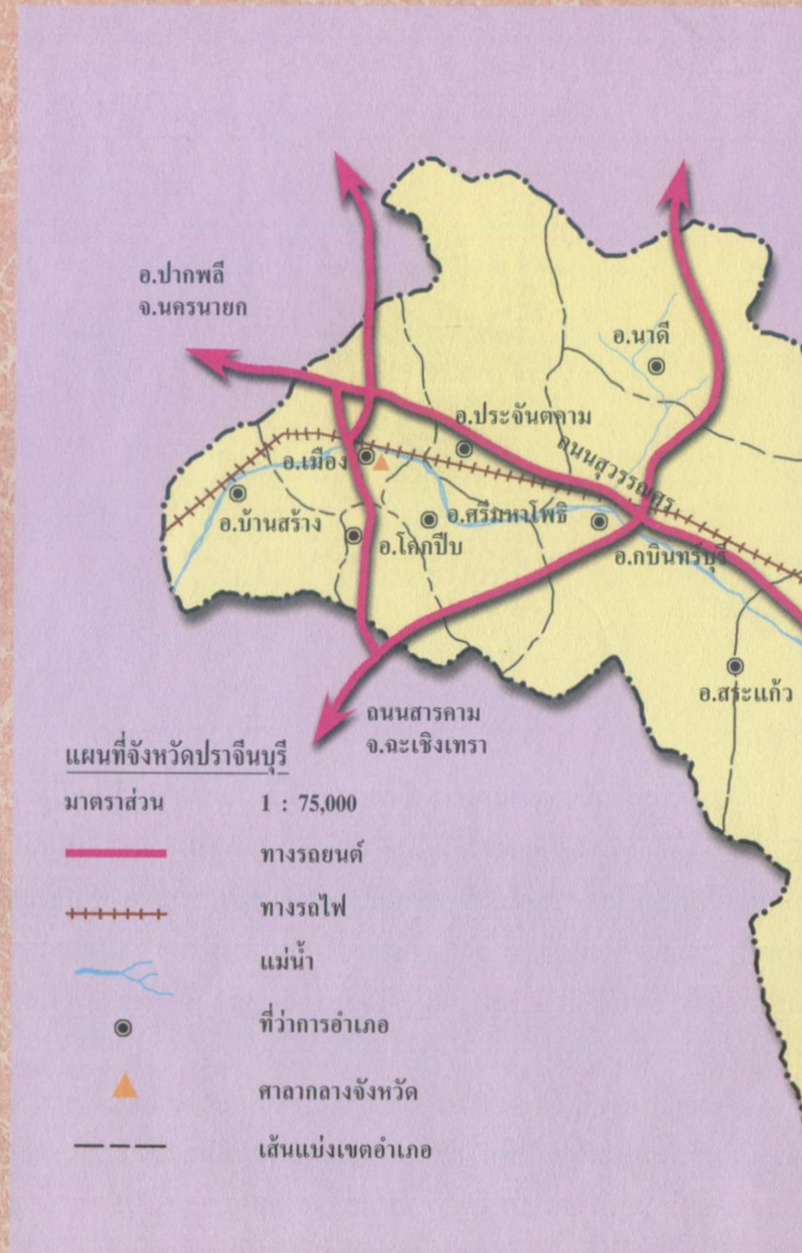
ศาลหลักเมือง

ปราจีนบุรีวันนี้

ปราจีนบุรีซึ่งมีความหมายว่า เมืองทางภาคตะวันออก จัดเป็นหนึ่งใน 22 จังหวัดที่อยู่ในเขตภาคกลางอันประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม นครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

ตั้งอยู่ละติจูดที่ 14 องศาเหนือ ลองจิจูด 102 องศาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครออกไปทางทิศตะวันออกตามทางหลวงสายกรุงเทพฯ-อำเภอธัญบุรี-นครนายก-ปราจีนบุรี หรือทางหลวงหมายเลข 305 ประมาณ 130 กิโลเมตร หรือเส้นทางรถไฟกรุงเทพฯ-ปราจีนบุรี ประมาณ 122 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อได้แก่

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดนครนายก

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดปราจีนบุรีมีเนื้อที่ 4,887.188 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,054,461 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ทิศเหนือติดกับจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก มีลักษณะเป็นที่ราบสูง มีภูเขา ป่าไม้ เช่นตอนบนด้านตะวันออกของอำเภอนาดี มีภูเขาและพื้นที่ป่าไม้ซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีที่ตั้งที่ทำการอุทยานอยู่ในจังหวัดสระแก้ว

ธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นที่อยู่ของสัตว์ป่าหายากมากมาย

เนื่องจากได้รับการคุ้มครองจากกรมป่าไม้ในฐานะเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ทำให้พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ยังคงสภาพสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นป่าดงดิบ มีทั้งป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง และป่าทุ่งหญ้า มีสัตว์ป่าหายากอาศัยอยู่มากมาย อาทิ ช้าง กระทิง เสือ กวาง ฯลฯ

นอกจากนี้ ตอนบนด้านทิศเหนือของอำเภอนาดียังมีพื้นที่ป่าที่ได้รับการจัดตั้งเป็นเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน มี

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แหล่งกำเนิดธารน้ำหลายสายในจังหวัดปราจีนบุรี

จากนครนายกตามเส้นทางหมายเลข 305 ถึงสี่แยกเนินหอม เลี้ยวซ้ายขึ้นสู่เขาใหญ่ ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร จะถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

เนื้อที่ประมาณ 2,240 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,400,000 ไร่ โดยกินอาณาเขตเข้าไปถึงพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมาส่วนหนึ่ง ไม้ที่พบในอุทยานส่วนใหญ่เป็นไม้ตระกูลปาล์ม

ส่วนตอนบนของอำเภอเมืองปราจีนบุรีก็มีพื้นที่ป่าเช่นกัน โดยพื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกันถึง 4 จังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี นครนายก สระบุรี และนครราชสีมา

สำหรับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่จัดเป็นอุทยานแห่งแรกของประเทศไทย โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505 มีพื้นที่ทั้งหมด 2,169 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,355,396.96 ไร่

สำหรับพื้นที่ในอำเภออื่น ๆ ซึ่งมีอาณาเขตติดกับภาคกลางและภาคตะวันออก ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก ยกเว้น

อำเภอกบินทร์บุรีที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ดินไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก อีกทั้งยังขาดแคลนน้ำและแหล่งน้ำ ประชากรส่วนใหญ่จึงหันไปยึดอาชีพเลี้ยงสัตว์ทำสวนแทน

เส้นเลือดสำคัญของจังหวัด

แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดส่วนใหญ่เป็นสายน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่

แม่น้ำปราจีนบุรี หรือแม่น้ำบางปะกงช่วงไหลผ่านจังหวัดปราจีนบุรี มีจุดเริ่มที่อำเภอเมืองปราจีนบุรีแล้วไหลลงสู่อำเภอตอนล่าง ผ่านอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอประจันตคาม อำเภอศรีมหาโพธิ และอำเภอบ้านสร้าง

แม่น้ำปราจีนบุรีช่วงไหลผ่านอำเภอเมือง บริเวณหน้าวัดแก้วพิจิตร

แม่น้ำประจันตคาม

คลองประจันตคาม มีแหล่งกำเนิดอยู่ที่เทือกเขาสูงในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

แควพระปรง มีต้นกำเนิดอยู่ที่เทือกเขาสูงในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

แควหนุมาน มีต้นกำเนิดอยู่ที่เทือกเขาสูงในเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

ลำน้ำโสมง มีต้นกำเนิดจากอุทยานแห่งชาติปางสีดาเช่นเดียวกัน

คลองหนองแก้ว ต้นแม่น้ำประจันตคาม มีแหล่งกำเนิดมาจากเขาใหญ่

ส่วนแหล่งน้ำอื่นๆ ได้แก่ ห้วย หนอง คลอง บึง และแก่งต่างๆ ก็ล้วนเกิดจากธรรมชาติทั้งสิ้น จังหวัดปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่มีระบบชลประทานอยู่น้อยมาก

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคกลาง คือ อยู่ในร่องมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แบ่งเป็น 3 ฤดูกาล ได้แก่

ฤดูฝน มีระยะเวลาประมาณ 4 เดือน โดยเริ่มขึ้นราวเดือนมิถุนายนและต่อเนื่องไปจนสิ้นเดือนกันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี 1,600 มิลลิลิตร ปริมาณน้ำในแม่น้ำ 5,000 ลูกบาศก์เมตร ส่วนใหญ่ฝนจะตกต้องตามฤดูกาลเนื่องจากในพื้นที่มีป่าไม้หนาแน่น

ป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรียังคงสภาพสมบูรณ์ เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

ฤดูหนาว เริ่มในราวเดือนตุลาคม หลังสิ้นสุดหน้าฝน กินเวลา 4 เดือน โดยไปสิ้นสุดในเดือนมกราคม อากาศในฤดูหนาวค่อนข้างหนาวจัด เนื่องจากมีภูเขาและป่าไม้มาก

ฤดูร้อน เมื่อเริ่มต้นเดือนกุมภาพันธ์อากาศจะเริ่มร้อน โดยจะไปสิ้นสุดฤดูกาลในเดือนพฤษภาคม ซึ่งอากาศจะร้อนและแห้งแล้งมาก

ปราจีนบุรีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่เมื่อถึงฤดูร้อน อากาศจะร้อนจัด แต่เมื่อเข้าสู่ฤดูหนาวอากาศก็จะหนาวจัดเช่นเดียวกัน เนื่องจากอยู่ใกล้ป่าไม้และเทือกเขาสูง ส่วนความชื้นสัมพัทธ์อยู่ในราวร้อยละ 75.72

ทรัพยากรธรรมชาติ

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศมีภูเขาและป่าไม้ ทำให้จังหวัดปราจีนบุรีมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ที่สำคัญ ได้แก่ ป่าไม้และแร่ธาตุ

ป่าไม้ ประกอบด้วย ไม้ตะเคียน มะค่าโมง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้พะยอม ไม้แดง ไม้ประดู่ และไม้ตะแบก

แร่ธาตุ อาทิ ทองคำ พบที่อำเภอกบินทร์บุรี ดินขาว บอลเคย์ หินปูน พบที่อำเภอเมือง ส่วนนิกเกิลและเหล็ก พบที่อำเภอศรีมหาโพธิ

ประชากร

จากสถิติปี พ.ศ. 2539 จังหวัดปราจีนบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 432,251 คน เป็นชาย 218,197 คน หญิง 214,054 คน กระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี 89,809 คน อำเภอบ้านสร้าง 31,536 คน อำเภอศรีมหาโพธิ 51,756 คน อำเภอศรีมโหสถ 18,092 คน อำเภอประจันตคาม 50,488 คน อำเภอกบินทร์บุรี 119,762 คน อำเภอนาดี 44,499 คน เทศบาลเมืองปราจีนบุรี 21,672 คน และเทศบาลตำบลกบินทร์บุรี 4,637 คน

ลักษณะทางสังคมเป็นแบบกึ่งสังคมชนบทกึ่งสังคมเมือง ประชากรร้อยละ 95 มีสัญชาติไทยและนับถือศาสนาพุทธ แม้จะเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่

กิจวัตรของพุทธศาสนิกชนในยามเช้า

ลำคลองในฤดูแล้ง

ติดต่อกับจังหวัดชายแดน หากไม่มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยแต่ประการใด

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก แต่บางพื้นที่ต้องประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำ ทั้งนี้เพราะว่าแหล่งน้ำที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เมื่อถึงฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำลำคลองตลอดจนหนองบึงจะแห้งขอดไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก บางปีถึงขั้นไม่มีใช้เลยก็มี

เกษตรกรรม

ปราจีนบุรีมีเนื้อที่สำหรับการเพาะปลูกมากถึง 807,545 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 34 ของพื้นที่ทั้งหมด แบ่งเป็นทำนา 508,911 ไร่ ปลูกพืชไร่ 156,245 ไร่ ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น 136,109 ไร่ และปลูกผัก ไม้ดอกไม้ประดับอีก 6,180 ไร่

พืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว หน่อไม้ไผ่ตง ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และพืชยืนต้นจำพวกมะม่วง ทุเรียน ขนุน ส้มโอ และเงาะ

นาข้าวในเขตอำเภอเมือง ส่วนใหญ่ให้ผลผลิตดี เนื่องจากอยู่ในที่ลุ่มใกล้แหล่งน้ำ

พื้นที่สวนมีให้เห็นอยู่ทั่วไปในทุกอำเภอ

ชาวไร่กำลังช่วยกันเก็บแตงกวา

ทำนา ทำไร่ ทำสวน อาชีพหลักของชาวปราจีนบุรี

การปศุสัตว์

เดิมการเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้แรงงานทางการเกษตร สัตว์ที่นิยมเลี้ยง ได้แก่ โคและกระบือ ภายหลังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้เลี้ยงเพื่อการค้ามากขึ้น โดยเฉพาะในเขตอำเภอกบินทร์บุรี เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง ไม่เหมาะกับการเพาะปลูก อีกทั้งยังขาดแคลนแหล่งน้ำ

ทุกวันนี้อาชีพเลี้ยงสัตว์ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น และขยายการเลี้ยงสัตว์ออกไปในวงกว้าง แนวทางการเลี้ยงเป็นไปเพื่อการจำหน่ายมากกว่าเลี้ยงไว้ใช้งาน เช่น การเลี้ยงโคเนื้อ กระบือ แพะ แกะ สุกร เป็ด ไก่ โดยเลี้ยงกันมากในเขตอำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอศรีมโหสถ

นอกจากนี้ ยังมีการทดลองเลี้ยงนกกระจอกเทศและนกอีมู ที่สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ปราจีนบุรี ในอำเภอกบินทร์บุรีอีกด้วย

การประมง

แม้ในเขตจังหวัดปราจีนบุรีจะมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่หลายแห่ง แต่ก็ไม่ใหญ่โตมากนัก ดังนั้น การประกอบอาชีพประมงของประชากรในจังหวัดจึงไม่เป็นที่นิยม ส่วนใหญ่เป็นการทำประมงน้ำจืดเพื่อการบริโภคมากกว่า

เพื่อการจำหน่าย แหล่งประมงที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรี แถบอำเภอบ้านสร้าง โดยสัตว์น้ำจะมีมากในช่วงน้ำลดคือราวเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน

นอกนั้นเป็นการเลี้ยงปลาในบ่อและในร่องสวน อาทิ ปลาดุก ปลาช่อน ปลานิล ปลาสลิด ปลาจีน และขยายผลไปถึงการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ รวมทั้งกุ้งก้ามกรามด้วย พื้นที่ที่นิยมเลี้ยงสัตว์น้ำเหล่านี้ ได้แก่ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้าง และอำเภอกบินทร์บุรี

การพาณิชย์

การพาณิชย์ในจังหวัดส่วนใหญ่เป็นลักษณะการค้าปลีก สินค้าส่วนมากมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องใช้ไฟฟ้า วัสดุก่อสร้าง เสื้อผ้า และยารักษาโรค โดยรับมาจากกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง

ส่วนสินค้าส่งออก ได้แก่ ผลิตผลทางการเกษตร อาทิ ข้าว ข้าวโพด ปอ มันสำปะหลัง หน่อไม้ไผ่ตง และผลไม้ต่าง ๆ

ผลิตผลทางการเกษตรเป็นสินค้าสำคัญ

โรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอเมือง

อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมที่มีอยู่ในจังหวัดส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก โดยเน้นหนักไปทางอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร ได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานอัดมันเส้น โรงงานทำแป้งมันสำปะหลัง โรงงานเก็บรักษาพืชหรือเมล็ดพืชด้วยไซโล และโรงงานย่อยหิน ด้วยยังเป็นโรงงานขนาดเล็กจึงไม่มีผลทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดมากนัก

หน่วยงานราชการที่เข้าไปส่งเสริมด้านการลงทุนอุตสาหกรรมของจังหวัด

พื้นที่อำเภอที่มีการจัดตั้งโรงงานมาก ได้แก่ อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอศรีมหาโพธิ

การท่องเที่ยว

จังหวัดปราจีนบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี ซึ่งเก็บรวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุนับตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ ฟูนัน อีศานปุระ ทวารวดี อยุธยา ที่ขุดค้นพบในจังหวัด ไปจนถึงแหล่งโบราณสถานซึ่งเป็นร่องรอยเมืองโบราณสมัยทวารวดี วัดสำคัญของเมือง ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ผู้คนนิยมไปพักผ่อนตามแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

สามแยกตลาดหนองชะอม

การคมนาคม

การคมนาคมนับว่ามีความสะดวกมาก เนื่องจากมีเส้นทางการขนส่งสินค้าและการเดินทางถึง 3 เส้นทางด้วยกัน ได้แก่ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางเรือ

รถยนต์ มีเส้นทางติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ หลายสาย อาทิ ทางหลวงหมายเลข 305 ทางหลวงหมายเลข 33 ทางหลวงหมายเลข 319 และทางหลวงหมายเลข 304 นอกจากนี้ยังมีทางหลวงจังหวัดเชื่อมต่อเขตอำเภอต่าง ๆ อีกมากมาย ทำให้การเดินทางของประชาชนได้รับความสะดวกสบายอย่างยิ่ง

รถไฟ จังหวัดปราจีนบุรีมีทางรถไฟเชื่อมต่อไปจนถึงกรุงเทพฯ โดยมีระยะทางทั้งสิ้น 122 กิโลเมตร ตามเส้นทางมีสถานีจอดรับส่งผู้โดยสารในอำเภอบ้านสร้าง อำเภอประจันตคาม อำเภอเมืองปราจีนบุรี และอำเภอกบินทร์บุรี โดยมีขบวนรถไฟทั้งดีเซลรางและรถไฟขบวนธรรมดาถึง 14 ขบวนต่อวัน

รถโดยสารประจำทาง

เส้นทางสายต่าง ๆ มุ่งหน้าสู่ปราจีนบุรี

เขตการปกครอง

จังหวัดปราจีนบุรี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย อำเภอต่าง ๆ รวม 7 อำเภอ 65 ตำบล 636 หมู่บ้าน การปกครองส่วนท้องถิ่น มี 2 เทศบาล คือ เทศบาลเมืองปราจีนบุรีและเทศบาลตำบลกบินทร์บุรี กับ 10 สุขาภิบาล ได้แก่ สุขาภิบาลโคกมะกอก สุขาภิบาลนาปรือ อำเภอเมืองปราจีนบุรี สุขาภิบาลบ้านสร้าง สุขาภิบาลประจันตคาม สุขาภิบาลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ สุขาภิบาลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี สุขาภิบาลศรีมหาโพธิ และสุขาภิบาลนาดี

ส่วนอำเภอต่าง ๆ ประกอบด้วย อำเภอเมืองปราจีนบุรี อำเภอบ้านสร้าง อำเภอประจันตคาม อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมโหสถ อำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอนาดี

โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง

ฝั่งตรงข้ามกับโรงเรียนเป็นตลาด ช่วงกลางคืนจะคึกคักมาก เนื่องจากมีร้านอาหารริมน้ำอยู่มากมาย

ที่ว่าการอำเภอเมืองปราจีนบุรี

อำเภอเมืองปราจีนบุรี

อำเภอเมืองปราจีนบุรีตั้งขึ้นพร้อมกับจังหวัดปราจีนบุรี เดิมมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด มีเพียงข้อสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อครั้งที่เจ้าพระยาอภัยภูเบศรเป็นผู้ปกครองพื้นที่แถบนี้ หรือมณฑลกัมพูชาเมื่อก่อนปี พ.ศ. 2451 กระทั่งปี พ.ศ. 2451 ทางราชการจึงมีหนังสือให้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเมืองปราจีนบุรี ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่บนเนื้อที่ 459.391 ตารางกิโลเมตร

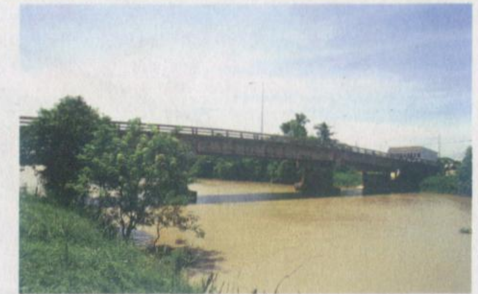

พระบรมรูปรัชกาลที่ 5 วิหารพระพุทธปราจีนชินราชบพิตร

ศาลจังหวัดปราจีนบุรี

สถานที่สำคัญของจังหวัดทั้ง 3 แห่งนี้ ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับศาลากลางจังหวัด ซึ่งอยู่ในอำเภอเมืองปราจีนบุรี

แม่น้ำปราจีนบุรี

ประตูน้ำสารภี และคลองส่งน้ำสารภี

ลักษณะพื้นที่มีทั้งพื้นที่ราบลุ่ม ที่ราบสูง และภูเขา ได้แก่ เขาอีโต้ และเทือกเขาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และทำประมง

แหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปราจีนบุรี คลองสารภี คลองบางพลวง คลองหัวกรด คลองประจันตคาม คลองโคก-กะจะ คลองตาพวง คลองยาง คลองหนองหอย คลองดักลอบ และอ่างเก็บน้ำเขาอีโต้หรืออ่างเก็บน้ำจักรพงษ์

อำเภอกบินทร์บุรี

เดิมตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนุมาน ใกล้หนองน้ำขนาดใหญ่ เรียกว่า "หนองหนุมาน" แต่เนื่องจากพื้นที่กันดารขาดแคลนน้ำ การคมนาคมไม่สะดวก จึงย้ายที่ทำการมาตั้งใหม่ในพื้นที่ปัจจุบัน คือบริเวณบ้านปากน้ำ เทศบาลตำบลกบินทร์บุรี ที่ซึ่งแควหนุมานและแควพระปรงไหลมาบรรจบกันกลายเป็นแม่น้ำปราจีนบุรี ตรงกับปี พ.ศ. 2449

อำเภอกบินทร์บุรีได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอ แล้วยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัด สลับกันไปมาหลายครั้ง กระทั่งล่าสุดมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 1,331.139 ตารางกิโลเมตร

ที่ว่าการอำเภอกบินทร์บุรี

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงโดยเฉพาะตอนเหนือ เนื่องจากมีอาณาเขตติดกับภูเขา ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่ม อากาศร้อน และแห้งแล้ง ไม่เหมาะกับการเพาะปลูก อาชีพส่วนใหญ่ของประชาชนจึงได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ รองลงมาคือทำไร่มันสำปะหลัง ซึ่งให้ผลผลิตที่ไม่ดีนัก

แหล่งน้ำสำคัญ คือ แควหนุมาน แควโสมง แควพระปรง และแม่น้ำปราจีนบุรี

อ่างเก็บน้ำและสวนสาธารณะอำเภอกบินทร์บุรี

ตลาดในตัวเมืองกบินทร์บุรี

อำเภอบ้านสร้าง

อำเภอบ้านสร้างตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2447 มีพื้นที่ประมาณ 367.204 ตารางกิโลเมตร เดิมพื้นที่บริเวณนี้ เรียกว่า "บ้านช้าง" เนื่องจากเป็นที่อยู่ของช้างมาก่อน ภายหลังมีชาวเหนือเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันมากขึ้น สำเนียงการเรียกชื่อบ้านจึงเพี้ยนไปเป็น "บ้านซ่าง" หลังจากจัดตั้งเป็นอำเภอ ทางการได้ตั้งชื่อให้ใหม่เป็น "บ้านสร้าง" ดังเช่นปัจจุบัน

ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ ตำบลบ้านสร้าง หมู่ 4 ห่างจากจังหวัด 20 กิโลเมตร

ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่มและทุ่งนา อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือ เกษตรกรรม ประมง และหัตถกรรม

แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำปราจีนบุรี และคลองสารภี ซึ่งเชื่อมต่อมาจากอำเภอเมือง

หน่วยงานราชการสำคัญของอำเภอบ้านสร้าง

เสื่อกก สินค้าขึ้นชื่อของอำเภอ แทบทุกครัวเรือนจะทอเสื่อกกขายเป็นรายได้เสริม

อำเภอประจันตคาม

ปัจจุบันที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ตำบลประจันตคาม เดิมพื้นที่ของอำเภอมีฐานะเป็นเมืองเก่ามาก่อน

ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมื่อครั้งที่ไทยเข้าไปปราบท้าวอนุเวียงจันทน์ได้ชัยชนะนั้น ท้าวอุเทน บุตรของท้าวสร้อยเพี้ยเมืองแสน ได้รวบรวมไพร่พลที่ถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ เมืองมหาชัย และอีกหลายเมืองในแถบภาคอีสานของไทย โดยอพยพเรื่อยมาตั้งแต่เมืองท่าอุเทนฝ่ายนครพนม สกลนคร และกาฬสินธุ์ ในการอพยพไพร่พลครั้งนี้ มีประชาชนกลุ่มหนึ่งได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นเป็นหมู่บ้านใหญ่ ต่อมาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมือง "ประจันตคาม"

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ท้าวอุเทนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงภักดีเดชะ ว่าราชการเมืองประจันตคามเรื่อยมา ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เมืองประจันตคามจึงได้รับการแต่งตั้งเป็น อำเภอประจันตคาม

ที่ว่าการอำเภอประจันตคาม

ห้องสมุดแหล่งความรู้ของประชาชนตั้งอยู่บริเวณที่ว่าการอำเภอ

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและงานหัตถกรรม อาทิ สานหมวกจากไม้ไผ่ และเครื่องเรือนไม้ไผ่

แหล่งน้ำสำคัญ คือ ลำคลองประจันตคาม ซึ่งมีแก่งน้ำใหญ่เป็นทั้งอ่างเก็บน้ำและสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ แก่งสลัดได

อำเภอศรีมหาโพธิ

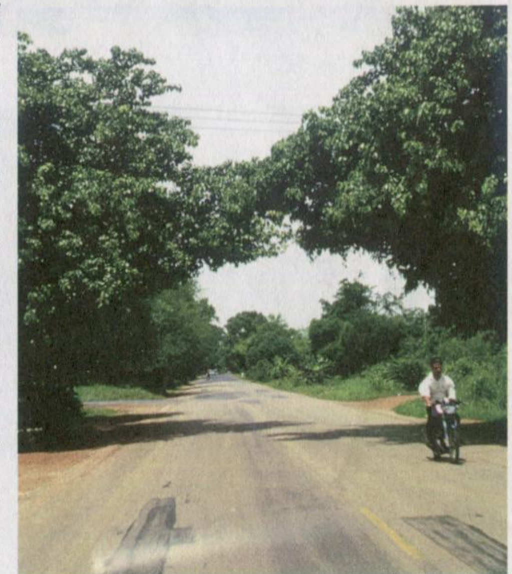
อำเภอศรีมหาโพธิตั้งอยู่ทางตอนใต้ของตัวจังหวัด ห่างกันประมาณ 20 กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภออยู่ในตำบลศรีมหาโพธิ มีพื้นที่ประมาณ 413,813 ตารางกิโลเมตร

สำหรับชื่อ ศรีมหาโพธิ นี้มีที่มาว่า เมื่อก่อนในตำบลโคกปีบ ปัจจุบันคืออำเภอศรีมโหสถ ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอศรีมหาโพธิ มีต้นโพธิ์ใหญ่มากอยู่ต้นหนึ่ง ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เป็นต้นโพธิ์ที่นำพันธุ์มาจาก "ต้นศรีมหาโพธิ" ประเทศอินเดีย

ที่ว่าการอำเภอศรีมหาโพธิยามเช้า

ที่สันนิษฐานเช่นนี้ เนื่องมาจากมีหลักฐานว่า เมื่อราวพุทธศักราชที่ 300 พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิ และขยายอาณาบริเวณไกลออกมาจนถึงดินแดนนี้ โดยทูตที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนานี่เองที่นำต้นศรีมหาโพธิมาปลูก เสมือนการสร้างพระเจดีย์สำหรับเป็นพุทธบูชา

ตลอดเส้นทางจากอำเภอเมืองมุ่งหน้าสู่อำเภอศรีมหาโพธิ มีต้นโพธิ์ปรากฏเรียงรายตลอดสองฟากถนน

จากเวลาที่ผ่านมา

อาชีพหลักของชาวศรีมหาโพธิ

ทำศิลาแลง เป็นอาชีพรอง

ถึงกว่า 2000 ปี ทำให้สันนิษฐานเพิ่มเติมว่าต้นศรีมหาโพธิที่เห็นในปัจจุบันเป็นหน่อของต้นศรีมหาโพธิเดิมที่ตายไปแล้ว และด้วยเหตุที่เชื่อว่าเป็นต้นศรีมหาโพธิพุทธคยา ประชาชนในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงจึงให้การเคารพนับถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ภายหลังเมื่อจัดตั้งเป็นอำเภอ จึงให้ชื่อว่า "อำเภอศรีมหาโพธิ"

ลักษณะของพื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบ ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ การประมงและการทำเหมืองแร่

แม่น้ำที่ไหลผ่านเมือง คือ แม่น้ำปราจีนบุรี

อำเภอศรีมโหสถ

เมื่อแรกตั้งเป็นอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2512 มีชื่อว่าอำเภอโคกปีบ อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัด มีเนื้อที่ประมาณ 133 ตารางกิโลเมตร ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภออยู่ในเขตตำบลโคกปีบ มีต้นโพธิ์ยักษ์อยู่ต้นหนึ่ง เรียกว่า "ศรีมหาโพธิ"

ณ บริเวณหมู่ 2 บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ ได้ขุดพบเมืองโบราณสมัยทวารวดี เรียกชื่อเมืองว่า "เมืองอวัธยปุระ" หรือ "ศรีมโหสถ" ต่อมาได้ขุดพบโบราณวัตถุสมัยเดียวกันอีกหลายอย่าง อาทิ พระพุทธรูปหินสีเขียวปางเสด็จลงมาจากดาวดึงส์ ลูกปัดพลอยสีต่าง ๆ และข้าวสารดำ สันนิษฐาน

ที่ว่าการอำเภอศรีมโหสถ

โบราณสถานเขตเมืองศรีมโหสถ

ว่าเนื่องจากถูกฝังอยู่ในดินเป็นเวลานานทำให้เกิดปฏิกิริยาบางอย่างจนข้าวสารกลายเป็นสีดำ

ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจึงได้เปลี่ยนชื่ออำเภอใหม่เป็น อำเภอศรีมโหสถ ตามชื่อเมืองที่มีมาแต่เดิม

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

ลำน้ำสำคัญที่ไหลผ่าน คือ คลองม่วงขาว

อำเภอนาดี

ได้รับการจัดตั้งเป็นอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2524 เดิมเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอกบินทร์บุรี ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ตำบลนาดี มีพื้นที่ประมาณ 885 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศ แบ่งออกเป็น ทิศเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบสูงภูเขาและป่าทึบ ด้านใต้เป็นที่ราบ ส่วนตะวันออกและตะวันตกเป็น

ที่ว่าการอำเภอนาดี

ทำนา คืออาชีพหลัก

ทำไร่ เป็นอาชีพรอง

ภูเขาสลับซับซ้อน ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญจึงได้แก่ ป่าไม้ และแร่เหล็ก

แม้พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นภูเขาและป่าไม้ หากประชาชนส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเพาะปลูกเป็นหลัก เนื่องจากอุดมด้วยแหล่งน้ำ อีกทั้งป่าไม้ที่หนาทึบยังช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เป็นประโยชน์ต่ออาชีพเพาะปลูกอย่างมาก

แหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ แควโขมง แควหนุมาน แควใสใหญ่ แควใสน้อย และคลองยาง

ห้องสมุดประชาชนอำเภอนาดี

หนึ่งในอาณาจักรสุวรรณภูมิ

จากหลักฐานการขุดพบซากเมืองโบราณ ณ บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ ทำให้ทราบว่าดินแดนแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมากมาก่อน หลังจากนักโบราณคดีได้ศึกษาลักษณะโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่พบเกลื่อนกลาดอยู่ในซากเมืองแล้ว ได้ให้การยืนยันว่าเมืองนี้มีอายุอยู่ในสมัยเดียวกับอาณาจักรสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นอาณาจักรเก่าแก่ที่สุดของดินแดนแถบนี้

ตามหลักศิลาจารึก อันเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่ค้นพบ ระบุชื่อเมืองไว้ชัดเจนว่า ชื่อ "เมืองอวัธยปุระ" หรือ "เมืองพระรถ" หรือ "เมืองศรีมโหสถ" ซึ่งนักโบราณคดีได้พรรณนาถึงสภาพเมืองในครั้งนั้นไว้ว่า

เมืองโบราณแห่งนี้ นอกจากจะมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีขนาดใหญ่และสวยงาม แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของเมืองในครั้งนั้นแล้ว ตำแหน่งที่ตั้งของเมืองยังแสดงชัดถึงการเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญทาง

แผนที่เมืองศรีมหาโพธิหรืออวัธยปุระ

เศรษฐกิจและการคมนาคม โดยตั้งอยู่ที่เส้นละติจูด 130 องศา 53 ลิปดา 30 ฟิลิปดาเหนือ และลองจิจูด 101 องศา 25 ลิปดาตะวันออก

ลักษณะตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าค่อนข้างรี ภายในเมืองมีโคกเนินที่เป็นศาสนสถานขนาดใหญ่หลายแห่ง มีทั้งสร้างด้วยศิลาแลงและสร้างด้วยอิฐ รอบ ๆ บริเวณยังพบเศษกระเบื้องหล่นกระจายอยู่เกลื่อนกลาด ซึ่งเศษกระเบื้อง

คูเมืองโบราณขนาดใหญ่ เจาะลงไปในศิลาแลงธรรมชาติ สภาพที่ปรากฏในปัจจุบันนับว่ายังคงความสมบูรณ์อยู่มาก

ต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ ตั้งอยู่บริเวณวัดต้นโพธิ์ เขตอำเภอศรีมโหสถ

พระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ ศิลปะสมัยทวารวดี ขุดพบบริเวณเมืองโบราณศรีมโหสถ

ที่พบนี้มีอายุแตกต่างกันหลายสมัย นับตั้งแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี สุโขทัย และอยุธยา นอกจากนั้นยังพบว่าระบบชลประทานกักเก็บน้ำไว้ใช้ภายในเมืองบ่งบอกถึงความเจริญและทันสมัยมากอีกด้วย

สำหรับหลักฐานสำคัญอีกประการที่นักโบราณคดีนำมากล่าวอ้างในข้อสันนิษฐานว่าเมืองอวัธยปุระสร้างขึ้นในอาณาจักรสุวรรณภูมิ ได้แก่ ต้นศรีมหาโพธิขนาดใหญ่ พันธุ์พุทธคยา ซึ่งขึ้นอยู่บริเวณตัวเมืองศรีมโหสถในปัจจุบันมาแต่โบราณกาล

ต้นศรีมหาโพธิที่ขึ้นอยู่นี้ เป็นพันธุ์เดียวกับที่ขึ้นอยู่ในประเทศอินเดีย และเป็นพันธุ์เดียวกับศรีมหาโพธิที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงนั่งบำเพ็ญธรรมจนบรรลุพระอริยสัจสี่ หรือตรัสรู้

จากหลักฐานดังกล่าวได้เชื่อมต่อไปถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตอีกหลายอย่าง เช่น เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 3 หรือ พ.ศ. 300 พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์แห่งอินเดียได้ส่งสมณทูต 2 รูป คือ พระโสณะ และพระอุตระ เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานยังดินแดนสุวรรณภูมิ พุทธศาสนาจึงได้อุบัติขึ้น และเจริญรุ่งเรืองขยายอาณาเขตกว้าง

ไกลไปทั่วอาณาจักรนับแต่นั้น โดยได้แผ่ขยายเข้าไปยังเมืองอวัธยปุระ หนึ่งในเมืองของอาณาจักรสุวรรณภูมิแห่งนี้ด้วย

สิ่งที่ยืนยันถึงคำกล่าวนี้ได้เป็นอย่างดี ก็คือหลักฐานที่ค้นพบและปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ รูปธรรมจักรและกวางสถูปศิลา พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ที่หมายถึงอุเทสิกเจดีย์ และต้นศรีมหาโพธิซึ่งได้พันธุ์มาจากเมืองพุทธคยา อันหมายถึงบริโภคเจดีย์ สำหรับต้นศรีมหาโพธินี้สันนิษฐานว่าสมณทูตที่เข้ามาเป็นผู้นำมาปลูกไว้

ภาพสลักบนผนังสระแก้ว ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองศรีมโหสถ มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11

ภายหลังอาณาจักรสุวรรณภูมิได้เสื่อมอำนาจลง เมืองอวัธยปุระจึงตกเป็นเมืองภายใต้การปกครองของอาณาจักรฟูนันที่ขยายอิทธิพลขึ้นมาแทนที่ จวบพุทธศตวรรษที่ 11 อาณาจักรทวารวดีซึ่งสืบเชื้อสายมาจากอาณาจักรสุวรรณภูมิได้มีอำนาจเข้าครอบครองดินแดนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาอีกครั้ง ทั้งยังขยายอิทธิพลกินดินแดนไปจนถึงเมืองอวัธยปุระ โดยได้ยึดอวัธยปุระมาขึ้นแก่ตนอีกครั้ง

รอยพระพุทธบาทคู่ พบที่บริเวณโบราณสถานสระมรกต มีอายุเก่าแก่และมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โบราณสถานบริเวณนี้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองศรีมโหสถ

กระทั่งในพุทธศตวรรษที่ 14 อาณาจักรทวารวดีเริ่มเสื่อมอำนาจลง และล่มสลายไปในที่สุดเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 16 อันเป็นช่วงเวลาที่ขอมเรืองอำนาจ และแผ่อิทธิพลเข้ามายังดินแดนแถบภาคอีสานของไทย ซึ่งมีหัวเมืองต่าง ๆ ของอาณาจักรทวารวดีกระจายอยู่ทั่วไป

ส่วนเมืองอวัธยปุระหลังการล่มสลายของอาณาจักรทวารวดี ได้ตกไปอยู่ในการปกครองของอาณาจักรอีศานปุระหรืออาณาจักรเจนละ ซึ่งเป็นอาณาจักรเก่าแก่ของขอมที่ได้แผ่อำนาจเข้ามาในช่วงเวลาดังกล่าว

โบราณสถานนอกเมือง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองมโหสถ มีลักษณะเป็นซากวิหารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 13.80 เมตร ยาว 14.55 เมตร บริเวณรอบ ๆ วิหารมีศิลาแลงก่อเป็นกำแพงล้อมรอบและปูพื้นเป็นลานวิหาร ในการขุดแต่งพบแผ่นดินเผารูปเทวดาเหาะสมัยทวารวดี บางท่านสันนิษฐานว่า เป็นรูปพระกฤษณะยกภูเขาโวรธนะ มีอายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 12-14

หลุมเมืองสมัยทวารวดี ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอศรีมหาโพธิ ทางเข้าอยู่ฝั่งตรงข้ามอนุสาวรีย์ลายพระหัตถ์

เมืองอวัธยปุระสมัยนั้นนับว่าเป็นหัวเมืองใหญ่ที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและการปกครองอย่างมาก เมื่ออยู่ในการปกครองของอีศานปุระจึงได้ถ่ายทอดคติความเชื่อตามแบบพุทธศาสนานิกายมหายานและศาสนาพราหมณ์นิกายต่าง ๆ สู่ดินแดนของขอมที่แต่เดิมนับถือศาสนาฮินดูด้วย

หลักฐานที่กล่าวอ้างถึงการที่เมืองอวัธยปุระตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรอีศานปุระก็คือ ศิลาจารึกอักษรขอมโบราณที่ค้นพบบริเวณเนินสระบัว ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ ส่วนหลักฐานการเผยแผ่พุทธ-ศาสนานิกายมหายาน ตลอดจนศาสนาพราหมณ์นิกายต่าง ๆ สู่ดินแดนขอมได้แก่ การค้นพบพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ศิวลึงค์ และเทวสถาน ซึ่งเป็นเครื่องหมายแทนความเชื่อในสมัยนั้นกระจายอยู่ทั่วไปภายในเมืองโบราณ

โดยเฉพาะในสมัยที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นปกครองอาณาจักรขอม อันถือเป็นช่วงที่ขอมเฟื่องฟูถึงขีดสุด โดยได้ครอบครองอาณาเขตไปทั่วคาบสมุทรอินโดจีน ตลอดถึงแหลมสุวรรณภูมิ รวมทั้งเมืองอวัธยปุระซึ่งอยู่ในดินแดนแถบเดียวกันนี้ด้วย และในยุคสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นี่เองที่ขอมได้หันมานับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ตามแบบอย่างความเชื่อที่มีอยู่ในดินแดนเดิมของทวารวดีทั่วไป

สำหรับศิลปะโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่ขุดพบในเขตเมืองปราจีนบุรีและแถบตะวันออกของประเทศไทย นักโบราณคดีได้ให้คำจำกัดความว่าเป็นศิลปะ *"กลุ่มของโบราณดงศรีมหาโพธิ"* ซึ่งกลุ่มโบราณวัตถุเหล่านี้มีความหมายถึงสัญลักษณ์ที่แสดงการระลึกถึงพระพุทธเจ้าศาสดาแห่งพุทธศาสนา

ความเกี่ยวข้องกับสุโขทัย

ล่วงสู่สมัยสุโขทัย ในจารึกสุโขทัยมิได้มีการกล่าวถึงเมืองอวัธยปุระแต่ประการใด สันนิษฐานว่าคงไม่มีความเกี่ยวข้องกันทางการเมือง หากจะมีบ้างก็คงเป็นในด้านการค้า เพราะที่เมืองโบราณศรีมโหสถได้พบหลักฐานเป็นเครื่องสังคโลกสมัยสุโขทัยในบริเวณชุมชนโบราณด้วย

ป้อมปราการชั้นในสมัยอยุธยา

ผ่านมาถึงสมัยอยุธยา ครั้งที่สมเด็จพระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นเมืองราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 1893 อาณาเขตแถบนี้เรียกชื่อใหม่ว่า เมืองปราจีน และถูกกำหนดให้เป็นเมืองป้อมปราการชั้นในด้านตะวันออก ตามแบบอย่างการปกครองของสุโขทัย ที่กำหนดให้มีเมืองป้อมปราการชั้นในสำหรับป้องกันราชธานีขึ้น 4 ทิศ

ผู้ปกครองเมืองได้แก่ขุนนางที่มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาจักรี ตำแหน่งสมุหนายก เมืองปราจีนครั้งนั้นจัดเป็นหัวเมืองชั้นโท

บริเวณใกล้วัดบางคาง ก่อนนี้ได้พบโคกเนินอันเป็นซากสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนขุดพบพระพุทธรูปสมัยอยุธยามากมาย จึงสันนิษฐานว่า ภายหลังได้ย้ายที่ตั้งเมืองจากศรีมโหสถมาอยู่ที่นี่ ปัจจุบันไม่เหลือหลักฐานซึ่งเป็นโคกเนินแล้ว

ชื่อเมืองปราจีนบุรีนี้ เดิมเรียกกันหลายชื่อ เช่น ปราจีน ประจิณ ปราจิณ หรือปาจิณ ไม่แน่นอน ภายหลังเมื่อตั้งเป็นจังหวัดจึงได้กำหนดชื่อแน่นอนเป็น ปราจีนบุรี เนื่องจากมีความหมายตามพจนานุกรมว่า "เมืองที่อยู่ทางทิศตะวันออก" ซึ่งตรงกับลักษณะทางภูมิศาสตร์

ส่วนที่ตั้งของเมืองเดิมไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าอยู่บริเวณใด ได้แต่สันนิษฐานเอาว่าน่าจะอยู่บริเวณบ้านบางคาง ตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองปราจีนบุรี โดยอยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันตกประมาณ 2 กิโลเมตร เนื่องจากบริเวณใกล้วัดบางคาง พบร่องรอยที่ตั้งเมืองเก่าปรากฏอยู่ เช่น โคกเนินอันเป็นที่ตั้งสถานที่สำคัญ รวมไปจนถึงการขุดพบโบราณวัตถุหลายอย่าง อาทิ พระพุทธรูปสมัยอยุธยา

ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งเมืองอีกครั้ง โดยมาตั้งอยู่ที่บริเวณกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรีในปัจจุบัน เนื่องจากพบร่องรอยกำแพงเมืองอยู่ในบริเวณนี้

บริเวณกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี สันนิษฐานว่า เคยเป็นที่ตั้งเมืองในสมัยอยุธยา เช่นเดียวกับบริเวณวัดบางคาง หากเป็นสมัยหลัง

นอกจากหลักฐานตามที่กล่าวมาแล้วในประวัติศาสตร์ตอนที่พระนครศรีอยุธยาใกล้จะเสียกรุงครั้งที่ 2 ยังได้บันทึกเหตุการณ์ไว้ว่า

พระยาตาก ขณะนั้นมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวชิรปราการ ได้รวบรวมไพร่พลหลบออกจากกรุงศรีอยุธยามุ่งหน้ามาทางนครนายก และหยุดพักบริเวณบ้านพรานนก เพื่อหุงหาอาหารและจัดเตรียมเสบียงสำหรับเดินทางต่อไป ความได้ทราบไปถึงแม่ทัพพม่าที่เข้ามายึดเมืองปราจีนที่บ้านบางคางไว้ก่อนแล้ว จึงนำทัพออกมากวาดล้าง การสู้รบครั้งนี้ฝ่ายไทยได้ชัยชนะ ตีทหารพม่าแตกพ่ายไป จากนั้นพระยาตากได้นำไพร่พลเดินทัพต่อไปจนถึงเมืองจันทบุรี

จากหลักฐานดังกล่าวทำให้เชื่อมั่นยิ่งขึ้นว่า บริเวณเมืองปราจีนเดิมน่าจะเป็นที่บ้านบางคางนี่เอง เพราะแม้แต่แม่ทัพพม่าเมื่อครั้งเข้ามาตีเมืองปราจีนยังยึดพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ตั้งทัพ

ส่วนซากเมืองโบราณที่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองอวัธยปุระนั้น สันนิษฐานว่า ภายหลังคงจะเสื่อมโทรมลงจึงได้ย้ายที่ตั้งเมืองใหม่มาอยู่ที่บริเวณบ้านบางคาง

หลังจากดำรงสถานะเป็นเมืองป้อมปราการชั้นใน นับแต่สถาปนากรุงศรีอยุธยา ล่วงสู่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งได้ปรับปรุงการปกครองใหม่เป็นแบบให้มีหัวเมืองแบ่งเป็นชั้นๆ ถึง 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี ชั้นจัตวา เมืองปราจีนในสมัยนี้ได้ถูกตั้งให้เป็นเมืองชั้นจัตวา มีขุนนางบรรดาศักดิ์ชั้น "พระ" หรือ "พระยา" ปกครอง

จนถึงสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้ตัดแบ่งเมืองปราจีนตั้งเป็นเมืองใหม่เพิ่มขึ้น เช่น ตัดแบ่งพื้นที่ด้านทิศใต้ของเมืองปราจีน และพื้นที่บริเวณทิศเหนือของจังหวัดชลบุรีในปัจจุบัน ตั้งเป็น "เมืองฉะเชิงเทรา" ขึ้น

ในสมัยพระมหาธรรมราชาซึ่งไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า เขมรได้เข้ามารุกรานเมืองปราจีนหลายครั้ง พม่าเองก็ได้เข้ามารุกรานหัวเมืองปราจีนอีกหลายหน พระยาละแวกเจ้าเมืองกัมพูชาสมัยนั้น ซึ่งแต่เดิมให้การช่วย

ศาลสมเด็จพระนเรศวรฯ อนุสรณ์สถานที่ครั้งหนึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงยกทัพผ่านเมืองปราจีนบุรีขึ้นไปปราบเมืองกัมพูชาที่แข็งข้อต่อกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ

เหลือไทยอยู่ ก็ได้เอาใจออกห่างและถือโอกาสเข้าตีเมืองปราจีนจนแตกพ่าย ต่อมาพระยาศรีไสยณรงค์และพระยาสีหเดโชกอบกู้คืนมาได้

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกอบกู้เอกราชคืนมาจากหงสาวดี และเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เข้มแข็ง ชำนาญการรบมาก โดยในรัชสมัยของพระองค์ได้ทรงนำทัพออกรบรวบรวมหัวเมือง

ต่าง ๆ ที่แตกกระจายไปเมื่อคราวเสียกรุงครั้งที่ 1 ให้กลับมาเป็นปึกแผ่นอีกครั้ง

ในการนี้ได้แต่งทัพเข้าไปตีกรุงกัมพูชาทางหัวเมืองตะวันออก ซึ่งมีหัวเมืองสระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา คอยให้การช่วยเหลือ จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2136 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้เข้าตีกรุงกัมพูชาของพระยาละแวกได้เป็นผลสำเร็จ

เมื่อตีกัมพูชาได้แล้ว สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้โปรดให้ตั้งพิธีปฐมกรรม และประหารชีวิตพระยาละแวก ต่อจากนั้นราษฎรในเมืองปราจีนบุรีก็ได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขเรื่อยมา กระทั่งเข้าสู่แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้เกิดเรื่องยุ่งยากในการสืบราชสมบัติขึ้น กระทั่งเป็นเหตุให้ต้องเสียกรุงครั้งที่ 2

บริเวณวัดกระแจะ เคยเป็นที่ตั้งค่ายของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งรวบรวมไพร่พลหลบออกจากกรุงศรีอยุธยา เพื่อหาที่ตั้งมั่นสำหรับซ่องสุมกำลังกลับไปกอบกู้เอกราชใหม่ ขณะตั้งค่ายได้สู้รบกับทหารพม่าที่เข้ามายึดเมืองปราจีนไว้ และตั้งทัพอยู่บริเวณบ้านบางคง หรือบริเวณบ้านบางคางในปัจจุบัน

ลุกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี มีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นพระมหากษัตริย์นั้น จารึกในพระราชพงศาวดารไทยไม่ได้เอ่ยถึงความสำคัญของเมืองปราจีนมากนัก สันนิษฐานว่า คงเป็นเพราะอยู่ในช่วงการสร้างเมืองใหม่ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะดูแลหัวเมืองต่าง ๆ

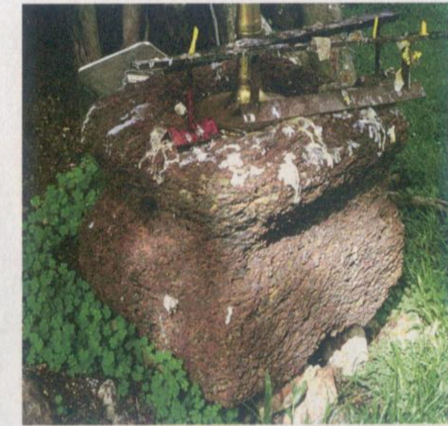
กระทั่งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ยังไม่มีเหตุการณ์อันเกี่ยวเนื่องไปถึงเมืองปราจีนมากนัก จนล่วงเข้าสู่รัชสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี ได้โปรดให้จัดตั้งชุมชนที่มีบ้านเรือนหนาแน่นขึ้นเป็นเมือง ได้แก่ เมืองกบินทร์บุรี ซึ่งถือเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญทางภาคตะวันออก ขณะนั้น

พระธรรมจักรโบราณ สลักด้วยหินทรายสีเขียว

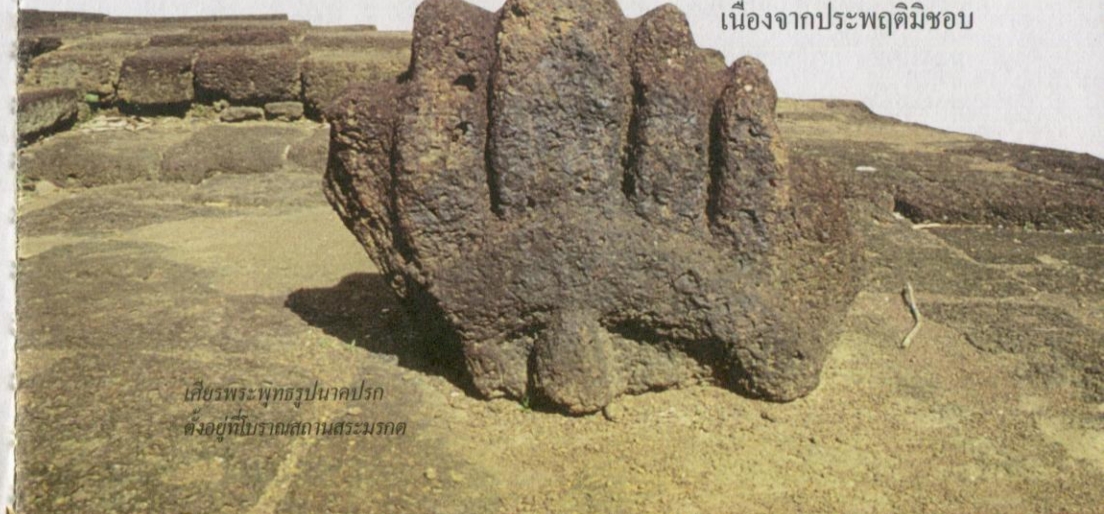
พระพุทธรูปนาคปรก

ฐานศิวลึงค์ พบที่เมืองมโหสถ

ทุกครั้งที่เขมรจะเข้ามารุกรานไทยได้จะต้องผ่านเมืองหน้าด่านแห่งนี้เสียก่อน แล้วจึงจะผ่านไปยังเมืองประจันตคาม เมืองวัฒนานคร และเมืองอรัญประเทศ

ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2421 ได้โปรดให้ยกฐานะเมืองปราจีนเป็นหัวเมืองชั้นตรี เจ้าเมืองมีบรรดาศักดิ์เป็น “พระ” ในการนี้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยากระสาปน์กิจโกศล (โหมด อมาตยกุล) มาควบคุมการทำเหมืองทอง ที่ตำบลบ่อทอง อำเภอกบินทร์บุรี และโปรดเกล้าฯ ให้หลวงปรีชากลการ (สำอาง อมาตยกุล) บุตรชายเป็นข้าหลวงเมืองปราจีน ภายหลังถูกพิพากษาประหารชีวิตเนื่องจากประพฤติมิชอบ

เศียรพระพุทธรูปนาคปรก ตั้งอยู่ที่โบราณสถานสระมรกต

ด้านหลังของศูนย์ฟื้นฟูโรคเรื้อนซานคามิลโล ได้ขุดพบพระพุทธรูปสมัยทวารวดี

ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย คือ ฉ้อโกงเงินหลวง และกระทำทารุณกรรมราษฎรด้วยความไม่เป็นธรรมหลายประการ

ในปี พ.ศ. 2437 ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑลปราจีนบุรี ตามการจัดระเบียบการปกครองใหม่ที่แบ่งการปกครองออกเป็น มณฑล และเทศาภิบาล มณฑลปราจีนบุรีมีหัวเมืองขึ้นอยู่ในการปกครอง 3 หัวเมือง ได้แก่ เมืองนครนายก ฉะเชิงเทรา และชลบุรี มีพลตรี พระยาฤทธิ์รงค์รณเฉท (ศุกชูโต) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลคนแรก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2467 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนจากเมืองเป็นจังหวัด โดยให้ยุบเลิกมณฑลทั้งหมด มาใช้จังหวัดแทน เมืองปราจีนบุรีจึงมีฐานะเป็นจังหวัดมานับแต่นั้น

สถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยว

ปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่จัดว่ามีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย ทั้งในส่วนของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ไปจนถึงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่หาชมได้ยาก อาทิ อุทยานแห่งชาติ ภูเขา น้ำตก ตลอดจนสวนผลไม้นานาชนิดที่เมื่อชมแล้วได้อิ่มทั้งตาและอิ่มทั้งท้องเลยทีเดียว

ต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ ถือเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองปราจีนบุรี

สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ

โคนต้นศรีมหาโพธิมีพระพุทธรูปสำหรับเป็นที่สักการะของประชาชน

อยู่ในบริเวณวัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมโหสถ เป็นต้นโพธิ์เก่าแก่ที่มีมาแต่โบราณ นักประวัติศาสตร์โบราณคดีสันนิษฐานว่ามีอายุราว 2,000 ปี ตามข้อสันนิษฐานถึงที่มา การแตกออกเป็นลายทาง พระเจ้าทวานัมปะยะดิษฐ์เจ้าครองเมืองศรีมโหสถ สมัยขอมเรืองอำนาจ ได้ส่งสมณทูตเดินทางไปขอกิ่งโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าประทับใต้ต้นโพธิ์นั้นบำเพ็ญธรรมจนตรัสรู้ จากเจ้าผู้ครองนครปาฏลีบุตร ประเทศอินเดีย แล้วนำมาปลูกที่วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ

อีกนัยหนึ่ง ได้มีการสันนิษฐานว่า ต้นศรีมหาโพธินี้สมณทูตอินเดียที่เข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ เมื่อราว พ.ศ. 300 ได้นำพันธุ์มาจากเมืองพุทธคยา และปลูกไว้เป็นบริโภคเจดีย์

ในตำราทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงลักษณะเจดีย์อันเป็นสัญลักษณ์พุทธบูชาไว้ 4 แบบด้วยกัน คือ ธาตุเจดีย์ ธรรมเจดีย์ บริโภคเจดีย์ และอุเทสิกเจดีย์ โดยที่ต้นศรีมหาโพธิจัดเป็นบริโภคเจดีย์

ต้นศรีมหาโพธินี้มีขนาดใหญ่มาก วัดโดยรอบได้ประมาณ 20 เมตร แผ่กิ่งก้านสาขาร่มครึ้ม วัดเส้นผ่านศูนย์กลางได้ประมาณ 25 เมตร ปัจจุบันทางจังหวัดยังได้นำสัญลักษณ์รูปต้นศรีมหาโพธิไปเป็นตราประจำจังหวัดด้วย

พระพุทธรูปสมัยทวารวดี ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์

พระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ เป็นพระพุทธรูปประทับยืนบนฐานกลมรูปบัวคว่ำบัวหงายทำด้วยหินติดกับองค์พระ วัดจากพระบาทถึงพระเศียรได้ 163 เซนติเมตร ส่วนฐานสูง 16 เซนติเมตร วัดโดยรอบได้ 132 เซนติเมตรครึ่ง มีแกนใต้ฐานเป็นเดือยยาว 11 เซนติเมตร

พระพุทธรูปสมัยทวารวดี ขุดพบในบริเวณเมืองเก่าศรีมโหสถ

มณฑปพระพุทธรูปปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ ตั้งอยู่หน้าสถานีตำรวจบริเวณเดียวกับที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ

มีพุทธลักษณะงดงามมาก นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นฝีมือช่างในสมัยทวารวดีรุ่นแรก เนื่องจากมีลักษณะบางประการคล้ายกับพระพุทธรูปอินเดียครั้งราชวงศ์คุปตะ อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-12

ปัจจุบันประดิษฐานอยู่หน้าสถานีตำรวจภูธร อำเภอศรีมโหสถ โดยค้นพบที่บ้านโคกวัด หลังโรงพยาบาลซานคามิลโล หมู่ 2 ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ ซึ่งบริเวณที่ค้นพบ เดิมมีลักษณะเป็นโคกเนินเตี้ย ๆ อยู่สามโคกด้วยกัน ปัจจุบันไม่เหลือสภาพนั้นแล้ว

เมืองโบราณศรีมโหสถ

ตั้งอยู่ที่บ้านโคกขวาง อำเภอศรีมโหสถ ห่างจากตัวเมืองไปทางใต้ประมาณ 20 กิโลเมตร ตามถนนสายปราจีนฯ-พนมสารคาม สันนิษฐานว่าเป็นเมืองอิสระของชาวขอมที่สร้างขึ้นตั้งแต่ครั้งอาณาจักรสุวรรณภูมิรุ่งเรือง

หากซากเมืองที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 หรือตรงกับสมัยทวารวดี เนื่องจากพบซากโบราณวัตถุที่มีอายุรุ่นเดียวกันหลายชิ้น เช่น ลูกปัด ซึ่งถือเป็นแหล่งลูกปัดขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกที่ค้นพบเลยทีเดียว ยังมีเครื่องปั้นดินเผา เทวรูปพระวิษณุ พระคเณศ และศิวลึงค์ แต่เดิมเป็นเนินดินขนาดใหญ่ ภายหลังขุดพบกลุ่มโบราณสถานก่อสร้างด้วยศิลาและอิฐ เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจำนวน 10 หลัง สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 นอกจากนี้ยังขุดพบเทวรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ พระคเณศ และชิ้นส่วนของพระพุทธรูป

ซากโบราณสถานกลางเมืองศรีมโหสถ

ภาพสลักบนผนังสระที่ขุดลงไปในศิลาแลงสมัยทวารวดี

เทวรูปต่าง ๆ อีกมากมาย

ลักษณะเมืองที่ปรากฏในปัจจุบันคือ มีคันดินคูเมืองล้อมรอบเนื้อที่กว่า 700 ไร่ คูเมืองกว้างประมาณ 20 เมตร ภายในตัวเมืองมีซากโบราณสถานกระจายอยู่มากมาย อาทิ สระน้ำโบราณ บ่อน้ำโบราณ เนินโบราณ และศาสนสถาน

นอกจากนี้ ในบริเวณโดยรอบเมืองโบราณยังพบโบราณสถานสำคัญอีกหลายแห่ง อาทิ

สระแก้ว อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองศรีมโหสถ ห่างจากคูเมืองประมาณ 100 เมตร เป็นสระน้ำโบราณ ขุดลงไปในศิลาแลงธรรมชาติรอบ ๆ ผนังมีภาพสลักรูปสัตว์ เช่น ช้าง 24 ภาพ มังกร 8 ภาพ สิงห์ 10 ภาพ หมู 1 ภาพ หม้อน้ำ 1 ภาพ กินรี 1 ภาพ รูปงูพันเสากรอบภาพบางแห่ง สัตว์ทั้ง 6 ชนิดจัดเป็นสัตว์ชั้นสูง เชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของน้ำและความอุดมสมบูรณ์ สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 หรือสมัยทวารวดี

สระแก้ว เป็นสระโบราณที่งดงามมาก

เทวสถานในเขตเมืองศรีมโหสถ

ภูเขาทอง มีลักษณะเป็นฐานเจดีย์รูปสถูป ตรงกลางอัดด้วยดินลูกรัง ล้อมรอบด้วยศิลาแลงทรงกลมและรูปทรงแปดเหลี่ยม อยู่ทางทิศตะวันตกนอกคันดินคูเมือง

เทวสถานหนองขนาก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือนอกคันดินคูเมือง เป็นเทวสถานที่สร้างด้วยศิลาแลง มีฐานบันไดเป็นรูปครึ่งวงกลม ในการขุดแต่งได้พบเทวรูปดินเผาและเครื่องปั้นดินเผาสมัยทวารวดีหลายชิ้น

กลุ่มโบราณสถานสระมรกต

อยู่ที่บริเวณข้างวัดสระมรกต ตำบลโคกไทย อำเภอศรีมโหสถ เป็นกลุ่มโบราณสถานขนาดใหญ่สร้างซ้อนทับกันหลายสมัยตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่นำมาเป็นข้อสันนิษฐานอายุได้แก่ รอยพระพุทธบาทคู่ สลักอยู่บนศิลาแลงธรรมชาติ นับเป็นรอยพระพุทธบาทที่เก่าแก่และขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

นอกจากนั้น บริเวณดังกล่าวยังพบสระน้ำขนาดใหญ่ กว้างประมาณ 115 เมตร ยาว 219 เมตร ลึก 3.5 เมตร ตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ เรียกว่า สระมรกต เป็นส่วนหนึ่งของเมืองอวัธยปุระ

กลุ่มโบราณสถานสระมรกต

สระมรกต เป็นสระน้ำโบราณขนาดใหญ่ จัดเป็นสิ่งก่อสร้างของเมืองอวัธยปุระ สันนิษฐานว่าขุดเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1000 - 1500 โดยใช้แรงงานคนเพื่อนำศิลาแลงไปใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง

เกี่ยวกับการขุดสระนี้ มีข้อสันนิษฐานที่แตกแยกกันออกไป เช่น บ้างก็ว่าสร้างสำหรับเป็นแหล่งเก็บน้ำไว้อุปโภคและบริโภค เนื่องจากบริเวณใกล้เคียงกันนั้นไม่มีแหล่งน้ำอื่นอยู่เลย

บ้างก็ข้อสันนิษฐานว่า สร้างสำหรับเป็นที่ปลงพระศพพระมหากษัตริย์สมัยนั้น ด้วยแต่เดิมภายในสระด้านตะวันตกมีหินศิลาแลงก้อนใหญ่ยื่นออกไปในสระ น่าจะเป็นเชิงตะกอนสำหรับปลงพระศพพระมหากษัตริย์ โดยเมื่อเผาเสร็จแล้วจะนำส่วนที่เหลือทิ้งลงไปในสระ ภายในสระเลี้ยงสัตว์กินเนื้อจำพวกจระเข้ และเต่า

ใกล้กับสระน้ำทางทิศตะวันตกมีเนินโบราณขนาดใหญ่ตั้งอยู่ จากการสำรวจได้พบโบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานสำคัญมากมาย อาทิ จารึกสระบัว ทางกรมศิลปากรได้คัดลอกไปแปรเป็นภาษาไทย และตีพิมพ์ไว้ในประชุมศิลาจารึก ภาค 3 ปัจจุบันจารึกดังกล่าวเก็บรักษาไว้ที่วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ อำเภอเมืองปราจีนบุรี

บริเวณกลุ่มโบราณสถาน พบรอยพระพุทธบาทคู่ที่มีอายุเก่าแก่และมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ล้อมรอบด้วยเสมาศิลาแลงที่มีอายุอยู่ในสมัยเดียวกัน

ภายในกรอบที่ล้อมรอบด้วยศิลาแลง มีบ่อน้ำโบราณที่ก่อด้วยศิลาแลง ซึ่งปัจจุบันประชาชนในบริเวณนั้นได้อาศัยใช้ประโยชน์ด้วย

พระพุทธรูปแบบทวารวดี ปัจจุบันเป็นชิ้นส่วนอยู่ที่วัดต้นโพธิ์ศรีมหาโพธิ ศิวลึงค์ขนาดใหญ่สูงท่วมหัว เศียรพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระพุทธรูปปางนาคปรกเนื้อหินทราย เศียรเทวรูปเนื้อหินทราย รูปสิงห์ศิลาแลง เสมาศิลาทอง ชิ้นส่วนโบราณสถาน สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเทวาลัยและพระพุทธสถานอีกมากมาย โบราณวัตถุเหล่านี้ ส่วนหนึ่งเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี

จากหลักฐานที่ค้นพบตามที่กล่าวมา แสดงให้เห็นชัดเจนว่า เมืองอวัธยปุระหรือศรีมโหสถ นับเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองทั้งทางศิลปะและวัฒนธรรมอย่างมากเมืองหนึ่ง

โบราณสถานพานหิน

ตั้งอยู่บริเวณสวนของนายละออง อู่ตะเภา บ้านโคกขวาง ตำบลหนองโพลง อำเภอศรีมหาโพธิ ห่างจากโรงเรียนลายพระหัตถ์ ประมาณ 100 เมตร จากการสำรวจและศึกษาของนักโบราณคดีพบว่าเป็นเทวาลัยสำหรับประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์ เพราะขุดพบพระหัตถ์ของพระนารายณ์ทรงสังข์ที่บริเวณนั้น อายุของเทวาลัยอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 ช่วงรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 1 แห่งอาณาจักรเจนละหรือขอมโบราณ

โบราณสถานพานหิน

เทวาลัยที่พบมีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นออกจากฐานตรงกลาง ก่อสร้างด้วยศิลาแลงล้วน เมื่อครั้งสำรวจพบศิลาแลงชิ้นส่วนด้านบน อาจเป็นคอระฆังชั้นบนตะแคงกลิ้งอยู่บนเนินฐาน จึงเรียกกันว่า "พานหิน" จนถึงทุกวันนี้

อนุสาวรีย์ลายพระหัตถ์

ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนลายพระหัตถ์ อำเภอศรีมหาโพธิ เลยจากที่ว่าการอำเภอไปประมาณ 2 กิโลเมตร โดยเป็นอนุสาวรีย์ลายพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงสลักไว้บนแผ่นศิลาแลงซึ่งเป็นซากโบราณสถานสมัยลพบุรี อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-13 เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2451 คราวเสด็จประพาสดงศรีมหาโพธิ ปัจจุบันได้สร้างมณฑปคอนกรีตเสริมเหล็กขนาด 2 เมตร ครอบเอาไว้

อนุสาวรีย์ลายพระหัตถ์ ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในโรงเรียนลายพระหัตถ์ อำเภอศรีมหาโพธิ

สระสีเสียด มีอายุอยู่ในสมัยทวารวดี

สระสีเสียด

ตั้งอยู่หลังวัดนพคุณทอง โดยเข้าไปตามทางแยกเลียบกำแพงวัดด้านทิศตะวันออก สุดกำแพงเลี้ยวขวาไปประมาณ 200 เมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปตามทางเข้าหมู่บ้านประมาณ 300 เมตร จะพบสระซึ่งตั้งอยู่ทางขวามือ

หน่วยงานราชการและประชาชนได้อนุรักษ์ไว้เป็นที่สาธารณะ โดยที่ประชาชนได้อาศัยน้ำในสระไว้สำหรับใช้สอยทั่วไป ปัจจุบันไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร เนื่องจากถูกปล่อยให้มีหญ้าขึ้นรกปกปิดทัศนียภาพของสระจนมองแทบไม่เห็น

ลักษณะของสระเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างประมาณด้านละ 60 เมตร ลึก 5 เมตร อยู่ในหมู่บ้านโคกขวาง หมู่ 7 ตำบลหนองโพรง อำเภอศรีมหาโพธิ

เป็นสระโบราณสมัยทวารวดี สร้างขึ้นภายในวัดสมัยนั้น อยู่ทางทิศตะวันออกของอุโบสถ คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนเล่าว่า เดิมบนมุมขอบสระมีฐานเจดีย์ปรากฏอยู่ บริเวณที่ติดต่อกับสระทางทิศตะวันตกมีเศษอิฐเกลื่อนกลาดอยู่ทั่วไป ปัจจุบันหลักฐานดังกล่าวนี้ไม่มีเหลืออยู่แล้ว เนื่องจากชาวบ้านเจ้าของที่ได้รื้อถอนเพื่อนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อื่น

ภายในบริเวณวัดยังพบสระที่มีอายุอยู่ในสมัยเดียวกันอีก 2 สระ

ในหมู่บ้านโคกขวาง หมู่ 6 ไกลจากสระสีเสียดไปทางตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 1.5 กิโลเมตร ยังพบสระลักษณะเดียวกันนี้อีก ชาวบ้านเรียกว่า *สระค่อ* กว้างยาวประมาณ 40 เมตร ลึกประมาณ 5 เมตร และยังพบอีก 2 สระในบริเวณวัดนพคุณทองปัจจุบัน

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ตั้งอยู่หมู่ที่ 15 ตำบลบ้านพระ อำเภอเมืองปราจีนบุรี บริเวณสี่แยกเรียกว่า "สี่แยกเนินหอม" หรือสี่แยกศาลสมเด็จพระนเรศวรตามการเรียกของชาวบ้าน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2512 โดย พลตรี ชาย อุบลเดชประชารักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้น

ทั้งนี้เพราะพลตรีชายเล็งเห็นว่าเมืองปราจีนบุรีเคยเป็นเมืองหน้าด่านที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จมาตั้งทัพก่อนเข้าตีเมืองกัมพูชาจนได้ชัยชนะ จึงได้สร้างศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชขึ้นเป็นที่ถวายสักการะและระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงมีต่อพสกนิกรชาวปราจีนบุรีสืบมา

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อยู่ที่บริเวณสี่แยกเนินหอม

บ่อทองนางชิง

ทองคำนับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของปราจีนบุรีมาช้านานแล้ว โดยขุดพบที่ตำบลบ่อทอง อำเภอกบินทร์บุรี ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ขุดเจาะทำเหมืองทองขึ้น เพื่อนำทองมาใช้ในการผลิตเหรียญกษาปณ์ โดยทำการขุดค้นอยู่เพียง 2 ครั้งก็ล้มเลิกไป เนื่องจากการขุดครั้งที่สองได้ทองไม่มากนัก ไม่คุ้มกับการลงทุน ภายหลังชาวบ้านได้ทำการขุดค้นด้วยจอบเสียม พอได้เศษทองมาขายบ้าง ปัจจุบันเหลือหลักฐานการขุดค้นทองอยู่เพียงแท่นปูนขนาดใหญ่ และร่องรอยของบ่ออยู่เล็กน้อย เนื่องจากฝนได้ชะดินถมบ่อจนเกือบหมด

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี ตั้งอยู่ภายในบริเวณศาลากลางจังหวัด

สถานที่ท่องเที่ยว

นอกจากสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แล้ว ปราจีนบุรียังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายแห่ง ได้แก่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรี

เนื่องจากพบโบราณสถานโบราณวัตถุสำคัญมากมายภายในจังหวัด ทางกรมศิลปากรจึงได้จัดสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปราจีนบุรีขึ้น เพื่อรวบรวมและเก็บรักษาสิ่งมีค่านี้ไว้ให้คนทั่วไปได้ศึกษาและเที่ยวชม โดยเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ. 2528

เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นล่างจัดแสดงโบราณวัตถุที่สำคัญที่พบในจังหวัดปราจีนบุรี อาทิ เทวรูปพระนารายณ์ 4 กร พบที่ดงศรีมหาโพธิ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 พระพุทธรูปศิลาปางสมาธิ สมัยทวารวดี ทับหลังศิลากรอบประตูศิลา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 เศียรนาคสัมฤทธิ์สมัยลพบุรี ตลอดจนเครื่องสัมฤทธิ์จารึกอักษรขอมอีกมากมาย

ชั้นบนจัดแสดงศิลปะสมัยต่างๆ ในประเทศไทย รวมทั้งลูกปัดสมัยทวารวดีที่ค้นพบ ณ เมืองอวัธยปุระด้วย

หลวงพ่อเพชรวัดแจ้ง

หลวงพ่อเพชร เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิเก่าแก่ เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้มาจากการไปช่วยเขมรทำสงครามปราบเมืองญวน

หลวงพ่อเพชรวัดแจ้ง

ศาลเจ้าพระยาบดินทร์เดชา

เมื่อราวปี พ.ศ. 2375-2391 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3

เจ้าพระยาบดินทร์เดชาเป็นผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก ขณะที่ยกทัพไปนั้นระหว่างทางที่หยุดพักเพื่อเตรียมเสบียงได้สร้างวัดขึ้น ชื่อว่า "วัดพระยาทำ" ปัจจุบันปรากฏอยู่ที่อำเภอกบินทร์บุรี ครั้นพอเสร็จสงครามจึงเดินทางกลับพระนคร ระหว่างทางที่หยุดพักเตรียมเสบียงก็ได้สร้างวัดขึ้นอีกวัดหนึ่งชื่อว่า "วัดแจ้งดงพระราม" เดิมอยู่ตำบลดงพระราม (ปัจจุบันคือตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองปราจีนบุรี) เสร็จแล้วให้ประดิษฐานพระพุทธรูปที่นำกลับมาด้วยไว้ภายในวัด เรียกว่า "หลวงพ่อเพชร" ให้พระเขมรที่ตามมาด้วยเป็นเจ้าอาวาสดูแลวัดสืบต่อมา

วัดแก้วพิจิตร

เป็นวัดสำคัญเก่าแก่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปราจีนบุรี ในเขตเทศบาลเมือง สร้างเมื่อปี พ.ศ.

พระธาตุวัดแจ้ง ส่วนยอดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

โบสถ์วัดแก้วพิจิตร เจ้าพระยาอภัยภูเบศร สร้างสมัยรัชกาลที่ 5

2422 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเศรษฐีใจบุญชื่อนางประมูลโภคา ประสังสิต ชื่อเล่นว่า แก้ว ซึ่งใช้แรงทาสของนางช่วยกันสร้าง

ลักษณะพิเศษก็คือ ศาลาสร้างด้วยศิลปะแบบผสมผสานที่งดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ นำศิลปะกรีกมาประยุกต์เข้ากับศิลปะไทย

ในส่วนของพระอุโบสถสร้างขึ้นภายหลัง โดยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ผนังด้านนอกพระอุโบสถมีรูปปูนปั้นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ตามประตู

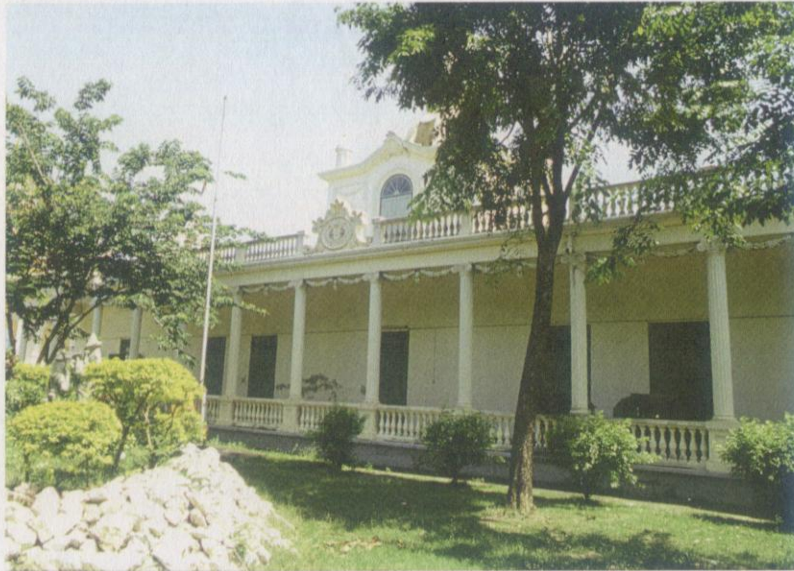
รูปปูนปั้นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์

ศาลาท่าน้ำ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5

หอไตร สร้างในสมัยเดียวกันกับโบสถ์

อาคารด้านหน้าพระอุโบสถ เดิมใช้เป็นโรงเรียน ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์รวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

หน้าต่าง ด้านนอกมีภาพวาดต่าง ๆ งดงามมาก ส่วนภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวทางพุทธศาสนาที่วิจิตรน่าชม

ด้านหน้าพระอุโบสถมีอาคารคอนกรีตเก่าแก่รูปร่างแปลกตา คือ มีลักษณะคล้ายสถูปโดมแบบศิลปะกรีกหรือโรมัน สร้างก่อนพระอุโบสถ เดิมใช้เป็นโรงเรียน ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์รวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

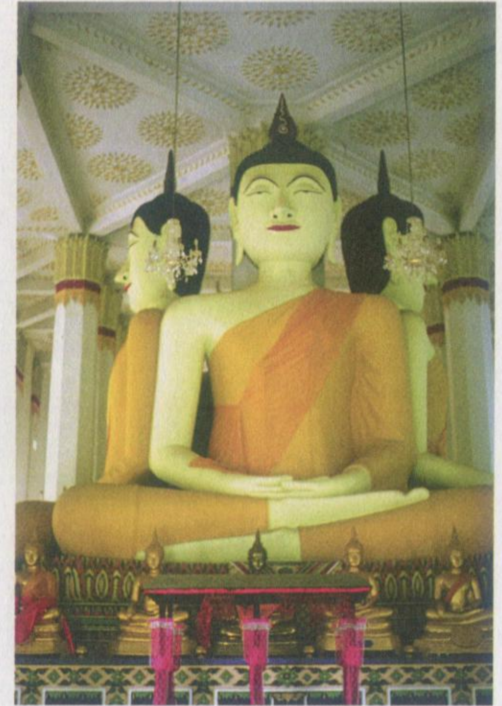

ศาลาเก่าแก่ด้านหน้าพระอุโบสถ

วัดท้าวอู่ทอง

ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลโคกไม้ อำเภอเมืองปราจีนบุรี เล่ากันต่อ ๆ มาว่า วัดนี้สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2000 ก่อสร้างโดยราษฎรชาวเมืองอู่ทองที่อพยพหนีโรคห่ามาสมัยเดียวกับที่สมเด็จพระเจ้าอู่ทองเสด็จหนีโรคห่ามาตั้งเมืองใหม่ที่กรุงศรีอยุธยา โดยที่สมเด็จพระเจ้าอู่ทองเองได้ทรงสละทุนทรัพย์ในการก่อสร้างมากมาย เมื่อสร้างเสร็จชาวบ้านจึงให้ชื่อว่า "วัดท้าวอู่ทอง" เพื่อเทิดพระเกียรติคุณ

และสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญคือ พระมณฑป ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ตัวอาคารเป็นคอนกรีต คล้ายศิลปะของประเทศตะวันตก ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากร 4 องค์ ประทับนั่งหันหลังเข้าหากัน พุทธลักษณะงดงามมาก

พระพุทธรูปเก่าแก่ในวัดท้าวอู่ทอง

อุโบสถทรงแปลกตา ต่างจากอุโบสถอื่น ๆ

โบสถ์เก่าแก่ภายในวัดโบสถ์

วัดโบสถ์

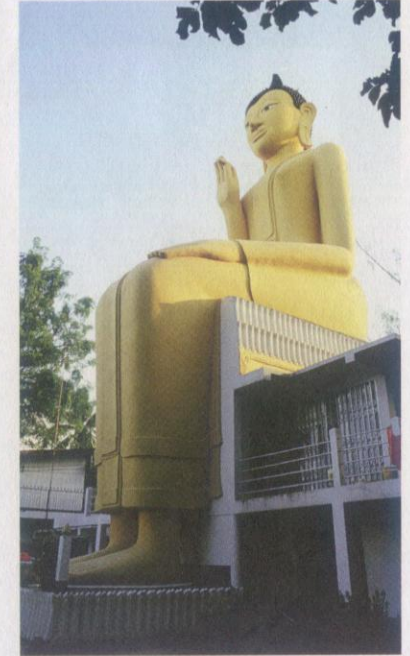
ตั้งอยู่ฝั่งขวาริมแม่น้ำปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี เป็นวัดเก่าแก่มาก แต่ไม่พบหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด ลักษณะเด่นคือ พระพุทธรูปในโบสถ์และใบเสมาโดยรอบทำด้วยหินปักซ้อนกัน นอกจากนี้ยังพบเทวรูปพระนารายณ์ทำด้วยหินเขียว ซึ่งเป็นสมบัติมีค่าของวัดมาช้านาน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยลพบุรีหรือสมัยอู่ทองตอนต้น ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพฯ

ในบริเวณวัดมีสะพานข้ามแม่น้ำปราจีนบุรีไปยังหมู่บ้านที่อยู่ฝั่งตรงข้าม ประชาชนได้อาศัยเป็นเส้นทางสัญจรไปมา

นอกจากนั้นภายในวัดปัจจุบันยังมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 3 องค์ ในท่าประทับนั่ง นอน และยืน เรียงรายอยู่ข้างวัดด้านติดกับแม่น้ำปราจีนบุรีเป็นที่สะดุดตาแก่ผู้พบเห็น

พระพุทธรูปริมน้ำหน้าวัดโบสถ์

รูปหล่อหลวงพ่อจาด เกจิอาจารย์อดีตเจ้าอาวาสวัดบางกระเบา เป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวปราจีนบุรี

สวนนกวัดสันทรีย์

วัดสันทรีย์ตั้งอยู่ที่ตำบลวัดโบสถ์ อำเภอเมืองปราจีนบุรี อยู่ห่างจากศาลากลางเพียง 18 กิโลเมตร หรือ 101 กิโลเมตรจากวัดโบสถ์ บริเวณวัดเป็นที่ชุมนุมของนกแขวก นกกาน้ำ และนกกระยาง จำนวนนับหมื่นตัว นกเหล่านี้จะเวียนกันออกไข่ ฟักเป็นตัว เมื่อลูกนกแข็งแรง ออกหากินเองได้แล้วก็จะพากันจากไป และกลับมาอีกครั้งเมื่อถึงฤดูวางไข่

ค้างคาวแม่ไก่วัดบางกระเบา

วัดบางกระเบาอยู่บนถนนสายบ้านสร้าง - บางแตน ห่างจากอำเภอบ้านสร้างประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นวัดของพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง คือ หลวงพ่อจาด ทุกวันภายในบริเวณวัดจะมีค้างคาวแม่ไก่กว่า 2,000 ตัว มาอาศัยหลับนอนในเวลากลางวัน เริ่มตั้งแต่ 05.00 น. พอถึง 18.00 น. ก็จะเริ่มบินออกไปหากิน เมื่อฟ้าสางจึงจะกลับมานอน เป็นอยู่อย่างนี้มาเกือบ 40 ปีแล้ว

วัดบางกระเบา มีค้างคาวแม่ไก่อาศัยอยู่จำนวนมาก

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

เป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศ มีเนื้อที่ 2,168 ตารางกิโลเมตร มีทางขึ้นได้ 2 ทาง คือ ทางจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครราชสีมา

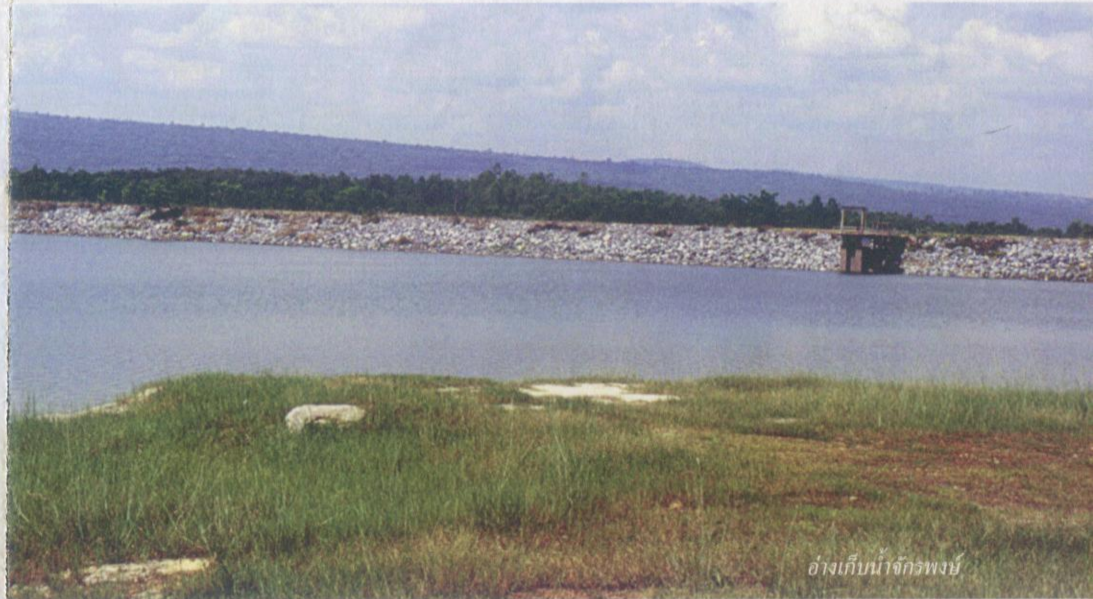
สำหรับทางขึ้นด้านจังหวัดปราจีนบุรีนั้น หากเดินทางโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 305 จากกรุงเทพฯ เมื่อเข้าสู่จังหวัดปราจีนบุรีถึงบริเวณวงเวียนสี่แยกเนินหอม หรือสี่แยกศาลสมเด็จพระนเรศวรฯ ให้เลี้ยวซ้ายตรงวงเวียน ซึ่งตามเส้นทางดังกล่าวจะมุ่งหน้าเข้าสู่เขาใหญ่ โดยมีระยะทางจากทางแยกประมาณ 40 กิโลเมตร หรือหากวัดระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงเขาใหญ่จะมีระยะทางประมาณ 170 กิโลเมตร ซึ่งใกล้กว่าทางหลวงสายเดิมคือถนนมิตรภาพด้านจังหวัดนครราชสีมา ถึง 40 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ได้แก่ การเดินป่าชมธรรมชาติป่าเขา และสัตว์ป่าหายากต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีสายน้ำที่หล่นกระทบหินท่ามกลางสีเขียวสดของแมกไม้อีกมากมาย เช่น น้ำตกเหวนรก น้ำตกธารรัตนา

เทือกเขาที่เห็นอยู่ด้านหน้า คือที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

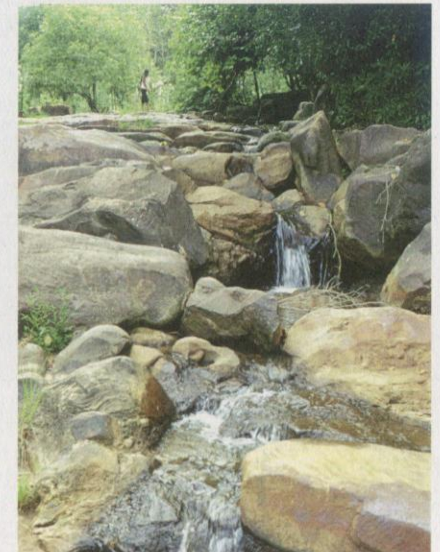

ส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

เขาอีโต้ ที่ตั้งอ่างเก็บน้ำจักรพงษ์และน้ำตกเขาอีโต้

อ่างเก็บน้ำจักรพงษ์

น้ำตกเขาอีโต้และอ่างเก็บน้ำจักรพงษ์

เขาอีโต้ มีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ ทอดยาว มองในระยะใกล้คล้ายมีดอีโต้ ชาวบ้านจึงพากันเรียกเขาอีโต้มาจนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี อยู่ห่างจากตัวเมืองตามเส้นทางหมายเลข 33 ประมาณ 12 กิโลเมตร ทางเข้าน้ำตกจะอยู่ซ้ายมือ เข้าไปลึกพอประมาณ

น้ำตกเขาอีโต้

น้ำตกเขาอีโต้ มีลักษณะเป็นลำธารไม่ใหญ่นัก ไหลผ่านแก่ง

หินใหญ่น้อย ปัจจุบันมีน้ำเฉพาะหน้าฝนกับหน้าหนาวเท่านั้น

ทางเดียวกับที่ไปน้ำตก ระหว่างทางจะพบอ่างเก็บน้ำจักรพงษ์ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรแล้ว ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถลงเล่นน้ำได้ด้วย

น้ำตกห้วยเกษียร ถ้าเป็นช่วงฤดูแล้งจะแห้งขอด

น้ำตกห้วยเกษียร

ปากทางแยกเข้าน้ำตกอยู่ที่หมู่บ้านขอนขวาง ตำบลขี้เหล็ก อำเภอเมืองสระบุรี ตรงหลักกิโลเมตรที่ 166 หรือห่างจากตัวเมืองประมาณ 15 กิโลเมตร แยกซ้ายมือเข้าไปประมาณ 4 กิโลเมตร บริเวณน้ำตกเป็นป่าเขางดงามมาก

ตลอดเส้นทางเข้าสู่น้ำตกสองฝั่งถนนเป็นสวนผลไม้

แก่งสลัดได

เป็นแก่งขนาดใหญ่ในลำคลองประจันตคาม ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ บริเวณแก่งอยู่ในพื้นที่ของอำเภอประจันตคาม ตามเส้นทางหมายเลข 33 เลี้ยวไปตามทางแยกซ้ายมือ ก่อนถึงที่ตั้งที่ว่าการอำเภอประจันตคาม ตามเส้นทางนี้ซึ่งจะผ่านพื้นที่สวนและไร่นาเข้าไปประมาณ 30 กิโลเมตร จึงจะพบที่ตั้งที่ทำการของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

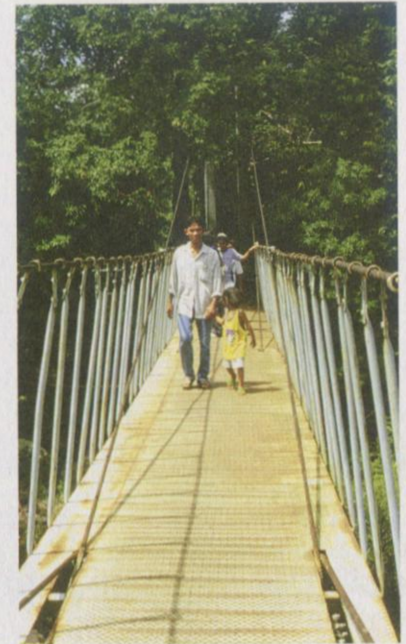

น้ำตกตะคร้อ

ต้องซื้อตั๋วก่อนเข้าไปในเขตอุทยานฯ ที่ตั้งของแก่งสลัดไดและน้ำตกตะคร้อ

จากนั้นเดินเท้าเข้าไปอีกประมาณ 500 เมตรจะพบกับน้ำตกตะคร้อ สถานที่พักผ่อนแห่งแรกบนเส้นทางท่องเที่ยวสายนี้ และหากเดินลึกเข้าไปในป่าเรื่อย ๆ จะได้พบกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งเป็นแก่ง

ทางขึ้นไปแก่งสลัดได ผ่านแก่งและน้ำตกอีกหลายแห่ง

และน้ำตกอีกมากมาย ตามทางไหลของน้ำซึ่งลดหลั่นกันลงมา ได้แก่ แก่งรูปแรด แก่งตะเคียนใหญ่ แก่งใหญ่ และแก่งสลัดไดซึ่งเป็นบริเวณที่มีน้ำมากที่สุด หรือเป็นต้นกำเนิดของแก่งต่าง ๆ ตามที่กล่าวมา

อุทยานแห่งชาติทับลาน

อยู่ในเขตอำเภอนาดี บนทางหลวงหมายเลข 304 เลยสี่แยกกบินทร์บุรีไปประมาณ 30 กิโลเมตร อุทยานแห่งชาติทับลานอยู่ทางด้านขวามือ ตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2524 มีพื้นที่ประมาณ 2,240 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,400,000 ไร่ ไม้ที่พบมาก

บริเวณที่ตั้งอุทยานแห่งชาติทับลาน

จากที่ทำการอุทยานฯ มุ่งหน้าไปทางอำเภอกบินทร์บุรี ประมาณ 2 กิโลเมตร ทางแยกซ้ายมือจะพบทางเข้าไปยังน้ำตกทับลาน

ได้แก่ ไม้ตระกูลปาล์ม หรือต้นลาน ลักษณะคล้ายใบตาล ถือเป็นป่าลานที่มีขนาดใหญ่มาก

นอกจากเที่ยวชมธรรมชาติป่าเขาแล้ว ภายในอุทยานยังมีน้ำตกทับลาน หรือน้ำตกเหวนกกก ให้ชมและเล่นน้ำได้ด้วย

สวนพันธุ์ไผ่

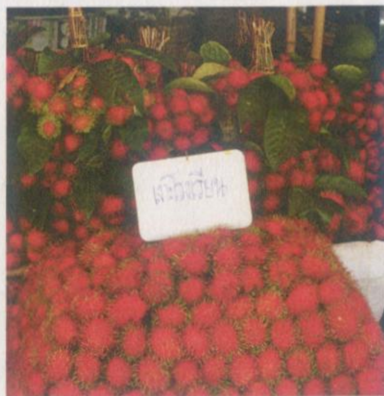
ตั้งอยู่บนเส้นทางสายเนินหอม-เขาใหญ่ ห่างจากตัวเมือง 2 กิโลเมตร เป็นสวนไผ่แห่งแรกของประเทศไทยที่รวบรวมพันธุ์ไผ่ไว้มากมายหลายชนิด

ตลาดผลไม้หนองชะอม

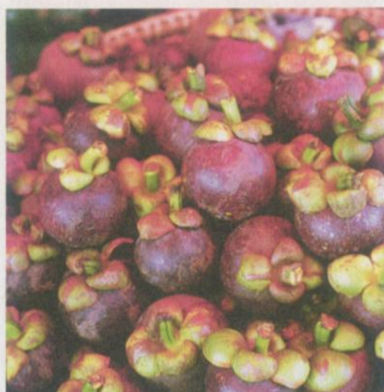
ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางสายปราจีนบุรี - นครนายก เป็นแหล่งจำหน่ายผลไม้ต่าง ๆ หลากชนิดที่ปลูกกันมากในจังหวัดปราจีนบุรี เช่น ทุเรียน กระท้อน ขนุน เงาะ มังคุด และหน่อไม้ไผ่ตง เป็นต้น

ตลาดผลไม้หนองชะอม

"เมืองผลไม้ลือเลื่อง"

บุคคลสำคัญ

จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

ประสูติในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันเสาร์ที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2425 เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 40 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นองค์ที่ 4 ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ บรมราชชนนีพันปีหลวง

หลังทรงสำเร็จวิชาการทหารจากประเทศรัสเซีย ทรงเข้าทำงานในตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนทหารบก พร้อมทั้งได้ทรงวางระเบียบการศึกษาของโรงเรียนทหารบกขึ้นใหม่ ขยายรูปแบบโครงการการศึกษาให้ทันสมัยทัดเทียมกับต่างประเทศ ถือเป็นการวางรากฐานการศึกษาให้กับกองทัพบกซึ่งเจริญก้าวหน้าอย่างมากในกาลต่อมา

นอกจากนี้ยังทรงประกอบกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ

"ค่ายจักรพงษ์" ค่ายทหารแห่งแรกในกองทัพบก

อีกมากมาย อาทิ ทรงเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนี ออสเตรีย และฮังการี ทรงจัดตั้งกองกำลังทหารอาสา และจัดส่งกองกำลังอาสาเข้าร่วมรบในสงครามกับสัมพันธมิตรในยุโรป ตามพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนประเทศไทยได้รับชัยชนะร่วมกับสัมพันธมิตร และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีศักดิ์ศรีทัดเทียมกับนานามหาประเทศจนถึงปัจจุบัน

อีกทั้งทรงเป็นผู้ริเริ่มการก่อตั้งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ อันเป็นที่ตั้งสภากาชาดไทยด้วย

ในเมืองปราจีนบุรี พระองค์ทรงเป็นผู้ให้กำเนิด "ค่ายจักรพงษ์" ซึ่งเป็นค่ายทหารแห่งแรกในกองทัพบก พร้อมได้ประทานตราประจำพระองค์รูป "จักรกับกระบอง" ให้เป็นสัญลักษณ์ประจำค่าย ดังปรากฏมาจนถึงทุกวันนี้

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์)

เคยเป็นผู้สำเร็จราชการเมืองพระ-ตะบอง โดยได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ภายหลัง ประเทศไทยจำเป็นต้องคืนเมืองพระตะบองและเมืองเสียมราชให้กลับไปอยู่ในการปกครองของเขมรดังเดิมตามข้อตกลงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ครั้งนั้น เจ้าพระยาอภัย-ภูเบศรได้กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ว่าปู่และบิดาได้เป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาทมาหลายชั่วบรรพบุรุษแล้ว ไม่ปรารถนาจะย้ายไปเป็นข้ากัมพูชา เมื่อถึงเวลาคืนเมืองแก่กัมพูชา จึงขอพระบรมราชานุญาตอพยพครอบครัวญาติพี่น้องตลอดจนข้าราชบริพารกลับมาสนองพระเดชพระคุณอยู่ในกรุงเทพฯ ดังเดิม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความภักดี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตามที่ขอ พร้อมทั้งพระราชทานให้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็นเจ้าพระยา โดยมีราชทินนามว่า *เจ้าพระยาอภัยภูเบศรบรม*

นเรศร์สวามิภักดิ์ สมบูรณศักดิ์สุกุลพันธุ์ยุติธรรม์ธุรภาพ

เจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้อพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2450 ส่วนข้าราชบริพารผู้ติดตามโปรดให้สร้างบ้านอาศัยอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี ภายหลังเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเองก็ได้ไปปลูกบ้านและพักอาศัยอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรีเช่นเดียวกัน เนื่องจากรักที่จะอยู่อย่างสงบ อีกทั้งยังได้ออกล่าสัตว์ในบางคราวตามที่ชื่นชอบด้วย

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองปราจีนครั้งหลังสุด เจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้รับหน้าที่จัดการรับเสด็จประพาสดงศรีมหาโพธิโดยลำพังด้วย ต่อมาได้สร้างตึกขึ้นหลังหนึ่งภายในบริเวณบ้าน โดยหวังว่าหากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสปราจีนบุรีอีก จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญเสด็จมาประทับ ณ ตึกหลังนี้ แต่ว่าไม่ทันได้รับเสด็จก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน

ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร สร้างขึ้นด้วยจุดประสงค์จะใช้เป็นที่รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หากยังไม่ทันได้รับเสด็จเพราะสิ้นรัชกาลเสียก่อน ปัจจุบันตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร อาคารเก่าของโรงพยาบาล จัดเป็นพิพิธภัณฑ์การแพทย์ไทยและเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์

โบสถ์วัดแก้วพิจิตร เจ้าพระยาอภัยภูเบศรสร้างขึ้นเมื่อคราวบูรณะวัด

โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ภายหลัง ตึกหลังนี้ได้ใช้เป็นที่ประทับรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสเมืองปราจีนเมื่อปี พ.ศ. 2454 ต่อมาตึกหลังดังกล่าวได้ตกทอดเป็นของพระอภัยวงศ์วรเศรษฐ (ช่วง อภัยวงศ์) ซึ่งภายหลังได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ทรงยกให้เป็นสิทธิ์แก่พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ในอีกหลายปีต่อมา ได้ทรงมอบให้แก่รัฐบาลเพื่อใช้เป็นโรงพยาบาลจวบถึงปัจจุบัน ตั้งชื่อว่า โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร อยู่ที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี

นอกจากนี้ เจ้าพระยาอภัยภูเบศรยังได้สร้างประโยชน์ให้กับจังหวัดปราจีนบุรีอีกหลายอย่าง อาทิ การบริจาคทรัพย์สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล และบูรณปฏิสังขรณ์วัดแก้วพิจิตร ซึ่งกลายมาเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดในปัจจุบัน

รูปปั้นเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ตั้งอยู่ภายในโรงพยาบาล

หลวงพ่อจาดหรือพระครูสิทธิสารคุณครเสโร

หลวงพ่อจาดมีนามเดิมว่า ***จาก สีซัง*** เกิดเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2415 ที่ตำบลดงน้อย อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นบุตรนายปิยะวงษ์กำพช ส่วนมารดาไม่ทราบชื่อ ภายหลังได้จำพรรษาอยู่ที่วัดบางกระเบา อำเภอบ้านสร้าง กระทั่งมรณภาพ

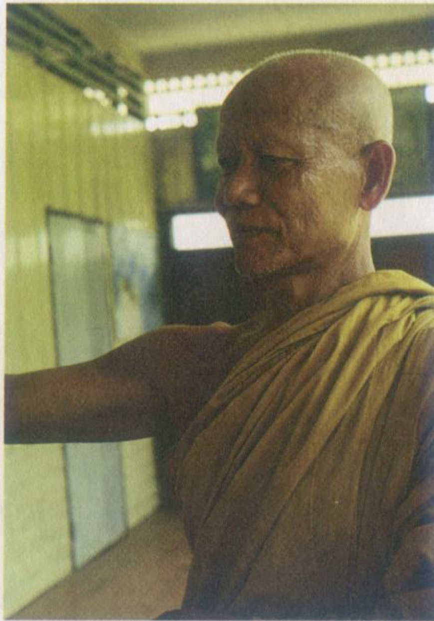
รูปหล่อหลวงพ่อจาด ภายในมณฑปด้านทิศตะวันตกของวัดบางกระเบา

ในช่วงปี พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2485 อันเป็นช่วงการเกิดสงครามอินโดจีน และสงครามมหาเอเชียบูรพา ได้รับอาราธนาจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีขณะนั้นให้ทำการปลุกเสกเสื้อยันต์ ขาว-แดง แหวนมงคล เพื่อนำไปมอบให้ตำรวจทหารสำหรับเป็นเครื่องรางของคลังให้เกิดกำลังใจฮึกหาญในการทำศึกสงคราม

วัดบางกระเบา ตั้งอยู่บนเส้นทางสายบ้านสร้าง-บ้านน้ำเปรี้ยว ตามเส้นทางนี้วัดจะอยู่ทางขวามือ

พระครูโกศลถาวรกิจ (ถาวร กตกุสโล)

พระครูโกศลถาวรกิจ

เดิมมีชื่อว่า ถาวร ชลารักษ์ เกิดเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2477 ณ บ้านเลขที่ 6 หมู่ 3 ตำบลบางแตก อำเภอบ้านสร้าง อุปสมบทเมื่อวันที่ 31 มิถุนายน 2497 ณ วัดบางแตน โดยมีพระครูสิทธิสารคุณฯ (หลวงพ่อจาด) วัดบางกระเบาเป็นพระอุปัชฌาย์

ปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบางแตน เจ้าคณะตำบลบางแตน และสมาชิกสภาวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี

ท่านพระครูโกศลฯ มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการช่วยยกระดับรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น โดยท่านได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมอาชีพประชาชน โดยการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนด้วยสาเหตุต่างๆ อาทิ

- จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อสงเคราะห์และส่งเสริมการศึกษา เพื่อผดุงฐานะชาวนาที่ยากจน
- จัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยเหลือชาวนาที่ยากจนและประสบภัยธรรมชาติ
- จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นการเสริมรายได้แก่ครอบครัว
- จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการผลิตน้ำดื่มที่สะอาด
- จัดตั้งกลุ่มส่งเสริมการทอเสื่อกก และการจัดทำพวงหรีด

- จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน ซึ่งภายในมีศิลปวัตถุจัดแสดงอยู่มากมาย อาทิ พระพุทธรูปพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ประกอบด้วย พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตมะ และพระศรีอาริยเมตไตรย สร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ เรือบิณฑบาตที่รัชกาลที่ 5 พระราชทานให้อดีตเจ้าอาวาสวัดบางแตน เมื่อรัตนโกสินทรศก 128 ตลอดจนเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน และอื่นๆ อีกมากมาย

เสื่อกกพวงหรีด ฝีมือกลุ่มแม่บ้านวัดบางแตน โดยการสนับสนุนของวัด

จากความตั้งใจอุทิศตนเพื่อประกอบคุณประโยชน์ให้กับประชาชน

โรงเรียนเด็กเล็กภายในวัดบางแตน

ศิลปวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบางแตน

และท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทำให้ท่านพระครูโกศลฯ ได้รับการประกาศเกียรติคุณและรางวัลต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ

ในปี พ.ศ. 2533 ได้รับประกาศเกียรติคุณเสาวลีมาธรรมจักร์ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ก็ได้รับประกาศเกียรติคุณพร้อมโล่และเข็มจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นครั้งที่ 2

วัฒนธรรมประเพณี

ชาวจังหวัดปราจีนบุรีวันนี้ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมประเพณีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการรู้จักผสมผสานวิถีที่มีมาแต่ดั้งเดิมให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของจังหวัดซึ่งได้รับการรักษาสืบทอดมาแต่อดีต ได้แก่

งานเทศกาลมาฆบูชา

ถือเป็นงานบุญที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัดปราจีนบุรี โดยเฉพาะที่วัดโพธิ์ศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมโหสถ โดยงานจะมีขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

วัดโพธิ์ศรีมหาโพธิจะจัดงานขึ้นเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นวัดที่มีต้นโพธิ์ใหญ่ที่เชื่อกันว่าเป็นพันธุ์เดียวกับต้นที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียรปฏิบัติธรรมจนตรัสรู้ งานจะมีขึ้นในช่วงเช้า คือประชาชนจากทั่วสารทิศจะมาร่วมกันทำบุญตักบาตร ตกเย็นผู้คนจากทั่วสารทิศจะมาร่วมกันเวียนเทียนรอบต้นศรีมหาโพธิ ต้นโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของปราจีนบุรี

งานแห่บั้งไฟ

เนื่องจากจังหวัดปราจีนบุรี เป็นจังหวัดที่มีชายแดนติดกับจังหวัดทางแถบภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้รับแบบอย่างงานประเพณีแห่บุญบั้งไฟมาแต่ครั้งอดีต งานจะจัดให้มีขึ้นในช่วงต้นฤดูฝน คือประมาณเดือน 6-7 หรือเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี โดยเฉพาะการแห่บั้งไฟที่อำเภอศรีมโหสถ ถือเป็นงานยิ่งใหญ่ของจังหวัดที่ประชาชนให้ความสำคัญมาร่วมงานกันอย่างคับคั่ง

ประเพณีแข่งเรือยาว

จัดขึ้นในช่วงน้ำหลาก หรือราวเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ณ บริเวณท่าน้ำปราจีนบุรีช่วงผ่านอำเภอเมืองปราจีนบุรี ในงานมีการประกวดเรือยาวทั้งประเภทสวยงามและประเภทสร้างสรรค์ จากนั้นจะเป็นการประลองกำลังของฝีพายที่เข้าร่วมการแข่งขัน นับเป็นงานที่สนุกสนานครึกครื้นอีกงานหนึ่งของจังหวัด

วิถีชีวิตของชาวปราจีนบุรี

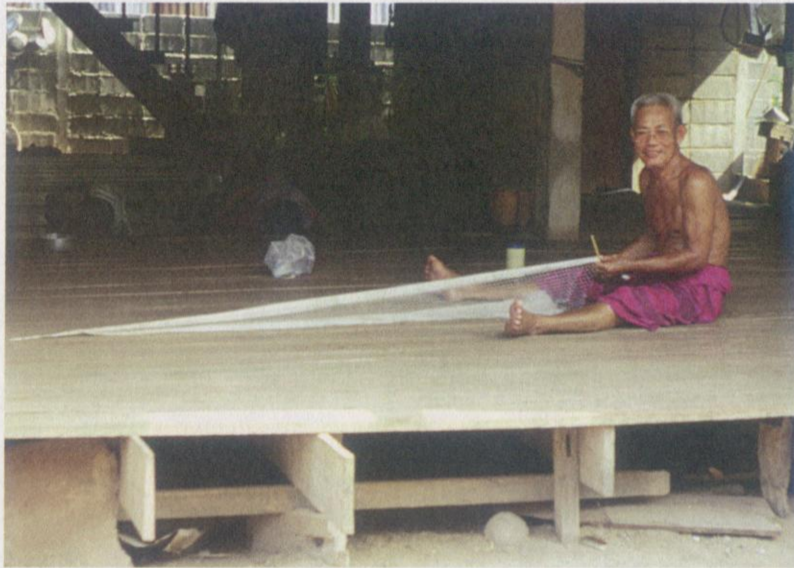

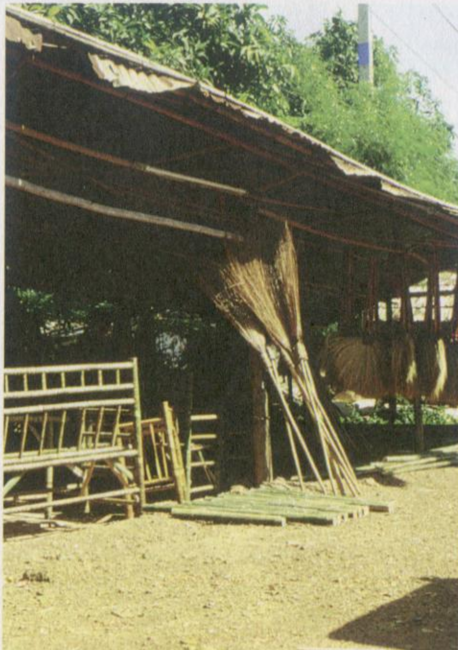
ภูมิปัญญาคนปราจีนบุรี

ปราจีนบุรี แม้อดีตจะได้ชื่อว่าเป็นเมืองหน้าด่านต้องระแวดระวังมิให้ผู้ใดเข้ามารุกรานแผ่นดิน แต่ชาวบ้านพื้นถิ่นทั่วไปก็ยังคงมีวิถีชีวิตที่เรียบสงบ ไม่แตกต่างไปจากชาวไทยในท้องถิ่นอื่น ๆ

ยามเมื่อว่างจากงานหลักก็จะหยิบหาวัสดุใกล้มือที่มีอยู่ในธรรมชาติมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ไม้สอย เช่น สานกระบุง ตะกร้า แห อวน ทอเสื่อกก ไว้ใช้ในครัวเรือน หากมีจำนวนมากก็นำออกจำหน่ายนำรายได้เสริมมาให้กับครอบครัว ซึ่งวิชาความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ถือเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้คิดสร้างขึ้น และยังคงสั่งสมสืบทอดเรื่อยมา

กระทั่งเมื่อย่างเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีค่าครองชีพสูงลิ่วเป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่ของผู้คน จนการประกอบอาชีพต้องตั้งอยู่บนพื้นฐาน เพื่อการค้ามากกว่าเพื่อการยังชีพ ยิ่งกว่านั้น ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ซึ่งเดิมเป็นเพียงเครื่องแก้เหงาในยามว่างเว้นจากงานอาชีพประจำ ก็ได้พลิก

งานสานแห ยามว่างจากอาชีพหลัก

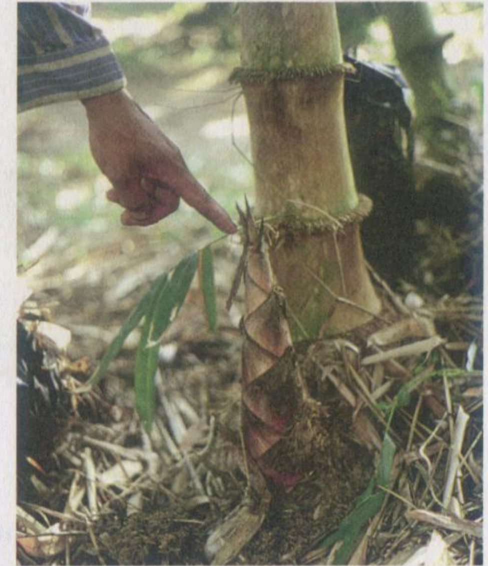

ส่วนหนึ่งของผลงานจากยามว่าง

บทบาทมาเป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

เกี่ยวกับการสร้างประโยชน์จากภูมิปัญญาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ชาวปราจีนบุรีนับว่าไม่เป็นรองใคร ไม่ว่าจะเป็นผลงานด้านการประกอบอาชีพทางการเพาะปลูก ด้านถักสาน งานฝีมือช่าง งานแกะสลัก ไปจนถึงการดัดแปลงนำศิลาแลงที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ประโยชน์

อาชีพปลูกไผ่ตงหวาน

จากเดิมที่เคยประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ภายหลังในพื้นที่นาซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ราบชายเขาอยู่ในสภาพแห้งแล้งทำนาไม่ได้ผล ทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งได้คิดทดลองปลูกไผ่ตง ซึ่งเป็นไม้พื้นเมืองที่ขึ้นทั่วไปอยู่แล้ว

ไผ่ตงหวาน

ผลการทดลองนับว่าประสบความสำเร็จอย่างสูง เนื่องจากทำให้เกษตรกรมีรายได้ดีกว่าการทำนามาก จนปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกไผ่ตงกระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัด ได้แก่ เขตอำเภอเมือง เช่น บริเวณตำบลดงพระราม ดงขี้เหล็ก เนินหอม ไม้เด็ด โคกไม้ลาย บ้านพระ อำเภอประจันตคาม อำเภอนาดี อำเภอกบินทร์บุรี อำเภอศรีมหาโพธิ อำเภอศรีมโหสถ โดยมีพื้นที่รวมถึง 26,692 ไร่

สวนไผ่ตงในเขตอำเภอนาดี

ยิ่งไปกว่านั้น ชาวปราจีนบุรียังสามารถคิดค้นวิธีทำให้หน่อไม้ไผ่ตง ซึ่งแต่เดิมมีรสชาติขื่นและขม เปลี่ยนมาเป็นหวานกรอบ ปรุงเป็นอาหารได้ทั้งคาวทั้งหวาน ชนิดที่ไม่เคยมีที่ไหนคิดและทำได้มาก่อน ปัจจุบันไผ่ตงหวานได้กลายเป็นสินค้าขึ้นชื่อของจังหวัดที่ส่งออกไปจำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไป

ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

สำหรับผู้ที่เคยใช้เส้นทางสายสุวรรณศร หรือทางหลวงหมายเลข 33 จากปราจีนบุรีไปอรัญประเทศ คงจะสะดุดตากับภาพผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่วางเรียงรายอยู่สองฟากถนนย่านบ้านต้น ตำบลโพธิ์งาม อำเภอประจันตคาม นี่เป็นผลงานที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนปราจีนบุรี ที่นำเอาไม้ไผ่เลี้ยงที่มีอยู่มากมายตามหัวไร่ปลายนา ตลอดจนแนวรั้วบ้านมาประดิษฐ์เป็นโต๊ะ เก้าอี้ แคร่ บันได และของใช้เนกประสงค์ออกจำหน่ายทดแทนผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้จริงซึ่งหายากและมีราคาแพงเพิ่มขึ้นทุกวัน

ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ปัจจุบันเป็นที่นิยมมากในหมู่ร้านอาหารที่ต้องการความเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นโต๊ะ เก้าอี้ หรือแคร่ ล้วนเข้ากันได้ดีกับบรรยากาศสบาย ๆ แบบพื้นบ้าน ที่สำคัญราคาย่อมเยากว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุชนิดอื่น ๆ มาก

ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ของชาวบ้านไทรงาม อำเภอประจันตคาม

แม่บ้านช่วยงานยามว่าง

อังกะลุง

ไผ่ นับเป็นไม้คู่เมืองปราจีนบุรีที่ทรงค่ายิ่ง เพราะในวิถีชีวิตคนปราจีนบุรีส่วนใหญ่ล้วนเกี่ยวข้องอยู่กับไผ่ชนิดแยกออกจากกันได้ยากมาก ที่กล่าวเช่นนี้ก็เพราะว่า สำหรับคนปราจีนแล้ว รู้จักการนำไผ่มาใช้ประโยชน์สารพัดอย่าง ไม่ว่าจะนำหน่อไม้มาปรุงเป็นอาหารเลิศรส ประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์จำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว กระทั่งนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีเสนาะโสตอย่างอังกะลุง

อังกะลุงเป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและความชำนาญเป็นพิเศษ

นายอุบล ทิพย์โอสถ แห่งบ้านเนินหอม อำเภอเมืองปราจีนบุรี ผู้ยึดอาชีพทำอังกะลุงขาย เล่าว่า หลายชั่วอายุคนมาแล้วที่คนในครอบครัวของเขารู้จักการนำไม้ไผ่มาทำเป็นเครื่องดนตรีชนิดนี้ เหตุผลที่ยังคงสืบทอดอาชีพนี้มีเพียงประการเดียว คือ รักและชื่นชอบเสียงอันไพเราะของอังกะลุง ยามเมื่อบรรเลงเป็นบทเพลง

ส่วนรายได้จากการทำอังกะลุง นายอุบลบอกว่า ปัจจุบันรายได้ไม่ค่อยดีนัก เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มโรงเรียนต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ หากปีใดมีงบประมาณมาก ลูกค้ามีมาก ก็พอมีรายได้มาเลี้ยงครอบครัว แต่ถ้าปีใดงบประมาณน้อย เช่นในปี พ.ศ. 2541

อังกะลุงบ้านเนินหอม

งบประมาณน้อยทำให้เดือนหนึ่ง ๆ มีรายได้จากการขายอังกะลุงไม่ถึง 1,000 บาท ก็ต้องหาอาชีพอื่นเสริม ซึ่งเขายืนยันว่าอย่างไรเสียก็จะไม่ละทิ้งอาชีพนี้ นอกจากนั้นยังได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกชายซึ่งมีใจรักในเสียงเสนาะของอังกะลุงไว้ด้วย

แกะสลักหิน

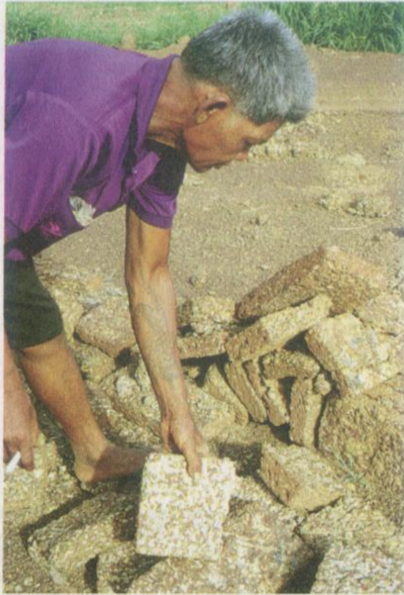
ตามเส้นทางสายสุวรรณศรเช่นเดียวกัน หากเป็นช่วงต้นจากบริเวณตัวเมือง หรือจากสี่แยกเนินหอม ที่ชาวบ้านปราจีนบุรีเรียกกันติดปากว่า สี่แยกศาลสมเด็จพระนเรศวรฯ เพียง 12 กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายขึ้นเขาอีโต้ บริเวณหัวมุมถนนด้านขวามือจะมีเพิงที่ปลูกสร้างอย่างง่าย ๆ หลังคามุงด้วยหญ้าแฝกสำหรับกันแดดกันลม ที่นี่คือแหล่งงานฝีมือแกะสลักหินอันขึ้นชื่อของปราจีนบุรีมาหลายสิบปี

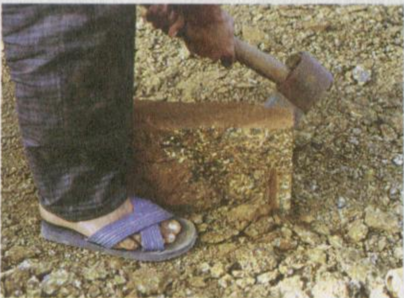

หินก้อนใหญ่ที่ถูกสลักเสลาเป็นงานศิลปะ

เพิงที่สร้างขึ้นง่าย ๆ สำหรับหลบแดดฝนของคนแกะสลักหิน

ผลงานแกะสลักหินมีตั้งแต่งานสลักพระพุทธรูปศิลปะสมัยต่าง ๆ ใบเสมา สิงห์ แผ่นป้าย ทั้งที่เป็นงานที่ทำขึ้นเพื่อเลียนแบบของเก่าและงามตามแบบศิลปะสมัยใหม่ ซึ่งแม้จะเป็นงานใหม่ ฝีมือช่างปัจจุบันมีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์อาชีพช่างสลักที่มีมาแต่ดั้งเดิม และอนุรักษ์ศิลปะโบราณ

นอกจากนี้ ยังเป็นการนำเอาภูมิปัญญาของคนโบราณมาประยุกต์ใช้กับชีวิตในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืนและทรงคุณค่ายิ่ง

ศิลาแลงชั้นเยี่ยมในเขตอำเภอศรีมหาโพธิ

ตบแต่งศิลาแลงขั้นสุดท้าย

ผลิตศิลาแลง

ศิลาแลงเก่าคร่ำคร่าเป็นภาพที่คุ้นตาชาวปราจีนบุรีมารุ่นแล้วรุ่นเล่า ด้วยอดีตผืนแผ่นดินนี้เคยเป็นที่ตั้งเมืองโบราณมาหลายยุคหลายสมัย ดังปรากฏซากเมืองที่ก่อสร้างด้วยศิลาแลงกระจายอยู่ทั่วไปในหลายอำเภอ อาทิ ศรีมโหสถ ศรีมหาโพธิ และอำเภอเมือง

ใต้ผืนดินลูกรังส่วนใหญ่อัดแน่นด้วยศิลาแลงได้จุดประกายความคิดให้ชาวบ้านนำเอาศิลาแลงขึ้นมาใช้ประโยชน์เช่นในอดีตบ้าง

แรกเริ่มก็เป็นเพียงนำขึ้นมาใช้บูรณะโบราณสถานที่มีอยู่ในท้องถิ่น ภายหลังหน่วยงานราชการที่ดูแลงานอนุรักษ์โบราณสถานได้มาติดต่อขอซื้อศิลาแลงเพื่อนำไปบูรณะโบราณสถานแห่งอื่น ๆ ที่มีอยู่มากมายในประเทศ และกระจายออกไปสู่งานก่อสร้างอาคารสมัยใหม่อื่น ๆ ด้วย เช่น โครงการบ้านจัดสรร วัด ไปจนถึงงานสร้างถนน

จวบปัจจุบันการขุดศิลาแลงมาใช้ประโยชน์ได้กลายเป็นอาชีพหนึ่งของคนปราจีนบุรี สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นควบคู่ไปกับอาชีพทำนา ทำไร่ และทำสวน

เสื่อกกพวงหรีด

ชาวบ้านอำเภอบ้านสร้างแทบทุกครัวเรือนจะทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม

เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่เสริมรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะที่อำเภอบ้านสร้างเกือบทุกครัวเรือนก็ว่าได้ ที่รู้จักการนำกก ซึ่งเป็นหญ้าชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นมาทอเป็นเสื่อสำหรับปูนั่ง นอน ปูต้อนรับผู้มาเยือน จนถึงเป็นสิ่งของที่นำไปถวายวัดเพื่อทำบุญ

ต่อมากลายเป็นสินค้าที่สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว

ปัจจุบันวิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป การใช้เสื่อลดน้อยลงเนื่องจากหันไปนั่งเก้าอี้แทน ทำให้บทบาทของเสื่อลดความสำคัญลงไป

อย่างไรก็ตาม ชาวอำเภอบ้านสร้างก็ไม่ท้อถอย ได้คิดนำเสื่อมาใช้ประโยชน์ในลักษณะใหม่ ๆ เช่น การทำเสื่อกกพวงหรีด ทดแทนการทำพวงหรีดจากโฟมซึ่งเป็นวัสดุที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

แนวความคิดในการประยุกต์เสื่อสำหรับปูนั่งนอนเป็นเสื่อพวงหรีด

นับว่าสร้างประโยชน์ได้หลายต่อ นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์อาชีพดั้งเดิมให้คงอยู่ตลอดไป ยังสามารถจำหน่ายเสื่อพวงหรีดและเสื่อสำหรับปูพื้น สร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวได้ดุจเดิม ผู้ซื้อยังได้ทำบุญทางอ้อมด้วยการถวายเสื่อให้แก่วัดไว้นำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย

หัตถกรรมเถาวัลย์

ผลิตภัณฑ์เถาวัลย์ของชาวบ้านเนินสูง อำเภอประจันตคาม

เดิมเถาวัลย์เป็นเพียงพันธุ์ไม้เลื้อยที่ไร้คุณค่าในงานฝีมือ มักขึ้นพันเกี่ยวอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ในป่าเขา หรือแม้แต่ในสวนผลไม้ เช่น สวนมะม่วง ทุเรียน เงาะ หากจะมีคุณค่าบ้างก็เพียงใช้เป็นเชื้อเพลิงเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น

แต่เมื่อไม่กี่ปีมานี้ ชาวบ้านเนินสูง อำเภอประจันตคาม ได้คิดนำเถาวัลย์มาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้สอยในงานตกแต่งต่าง ๆ เช่น ประดิษฐ์เป็นตะกร้า กระเช้า กระถางใส่ต้นไม้ รถจักรยาน บ้านนก และอื่น ๆ อีกมากมาย จำหน่ายเป็นรายได้ให้กับครอบครัว

ผลิตภัณฑ์เถาวัลย์บ้านเนินสูงในปัจจุบัน นับเป็นงานประดิษฐ์ที่ประยุกต์เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ยืนยันได้จากความต้องการของตลาดที่มีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะยังมีไม่มากถึงขั้นนำมายึดเป็นอาชีพหลักได้ก็ตาม

จากงานฝีมือด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาเป็นเครื่องยืนยันถึงภูมิปัญญาของคนปราจีนบุรีได้เป็นอย่างดีว่า มิได้ด้อยหรือน้อยหน้าไปกว่าท้องถิ่นอื่น ๆ เลย

แม่บ้านจะเลี้ยงลูกหลานพร้อมกับทำงานหัตถกรรมไปด้วย

วันหน้าของปราจีนบุรี

จากร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้คนรุ่นหลังได้รู้ว่า ผืนแผ่นดินที่อาศัยอยู่เคยเป็นที่ตั้งบ้านเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมมาช้านานแล้ว

โดยเฉพาะลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการเป็นเมืองหน้าด่าน ทำให้ปราจีนบุรีเป็นที่ปรารถนาของดินแดนมหาอำนาจต่าง ๆ ในทุกยุคทุกสมัย นับแต่สมัยอาณาจักรสุวรรณภูมิ ฟูนัน ทวารวดี อีศานปุระ สมัยลพบุรี กระทั่งอยุธยา และรัตนโกสินทร์

ด้วยเหตุนี้ ปราจีนบุรีซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองตะวันออก จึงไม่เคยตื่นตัวต่อการพัฒนาพื้นที่ให้มีความเจริญทัดเทียมและรุดหน้าพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ จากเดิมที่มีสถานะเป็นเมืองหน้าด่าน ประชาชนโดยเฉพาะผู้ชายต้องเข้ารับการฝึกปรือกำลังฝีมือเตรียมพร้อมสำหรับการทำสงครามป้องกัน

ประเทศเมื่อเหตุการณ์สู้รบได้ทุเลาเบาบางลง ปัจจุบันเหล่าชายหญิงต่างหันมาถือจอบจับเสียมทำมาหากินตามแบบวิถีไทย

จากอาชีพที่กระทำเพียงเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ปัจจุบันได้แปรสภาพไปเป็นการประกอบอาชีพเพื่อการค้ามากขึ้น ทั้งอาชีพที่มีอยู่เดิมและพัฒนาขึ้นมาใหม่ เช่น อาชีพทำไร่ ทำสวน จนมีพืชผักผลไม้สำหรับจำหน่ายมากมายที่ขึ้นชื่อได้แก่ ไผ่ตง ถั่วเหลือง มันสำปะหลัง ข้าวโพด สวนผลไม้ ได้แก่ มะม่วง ทุเรียน ส้มโอ มังคุด กระท้อน และเงาะ

พร้อม ๆ กันนี้ ได้เกิดอุตสาหกรรมขึ้นมาสานต่อผลิตผลทางการเกษตรอีกมากมาย อาทิ โรงงานแปรผลิตผลทางการเกษตร เช่น โรงสีข้าว โรงงานทำแป้งมันสำปะหลัง โรงงานอัดมันเส้น โรงงานทำผลไม้กระป๋อง ไปจนถึงอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมย่อยหิน จากตัวเลขปี พ.ศ. 2540 มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้นถึง 532 โรงงาน เงินลงทุนหมุนเวียน 27,023,987,894 บาท และยังคงมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกอย่างต่อเนื่องในอนาคต

พระพุทธรูปสมัยทวารวดี พุทธลักษณะสวยงามมาก และยังอยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

นอกจากนี้ยังมีอาชีพการทำปศุสัตว์และการประมง เช่น การเลี้ยงสุกร โคเนื้อ กระบือ เป็ด ไก่ แพะ แกะ ปลา กุ้ง ไปจนถึงการเลี้ยงนกกระจอกเทศ นกอีมู ซึ่งเป็นสัตว์พันธุ์ต่างประเทศที่ไม่เคยเลี้ยงในประเทศมาก่อนด้วย

แนวโน้มในวันข้างหน้า การปศุสัตว์และการประมงในจังหวัดจะเป็นอุตสาหกรรมนำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นได้ไม่น้อยไปกว่ารายได้จากอุตสาหกรรมอื่น ๆ เลยทีเดียว

แม้สถานการณ์ทางการประกอบอาชีพของคนพื้นถิ่นจะพลิกผันเปลี่ยนทิศทางไปจากเดิมชนิดหน้ามือเป็นหลังมือ หากด้านการรักษางานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวปราจีนบุรี ก็ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากงานหัตถกรรมอันเป็นงานดั้งเดิมของชาวบ้านยังคงได้รับการสานต่อจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเสมอมา

ร้านขายผลไม้ และผลงานหัตถกรรม มีให้เห็นทั่วไปตามสองฝั่งถนนของปราจีนบุรี

ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมกระจายอยู่ทั่วไปในทุกพื้นที่ของจังหวัด

ผืนนาสดเขียวรับฤดูกาลใหม่ที่มาเยือน

เฟอร์นิเจอร์ไม้ นิยมทำกันมากในเขตจังหวัดกบินทร์บุรี เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งไม้ที่ส่วนใหญ่นำเข้ามาจากเขมร

ที่สำคัญยังได้พัฒนางานจากการทำขึ้นใช้เฉพาะในครัวเรือน มาเป็นสินค้าเพื่อการจำหน่ายเสริมรายได้ให้กับครอบครัวด้วย อาทิ การทอเสื่อกก การทำไม้กวาด เฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งผลงานเหล่านี้ล้วนแต่เกิดจากฝีมือของคนในท้องถิ่นที่สืบสานกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษทั้งสิ้น

ผลิตผลต่างๆ ของจังหวัดดังที่กล่าวมา ปัจจุบันมิได้มีตลาดภายในเท่านั้น หากได้จำหน่ายออกไปทั่วประเทศ สินค้าหลายๆ อย่างยังเป็นสินค้าส่งออกที่นำรายได้เข้ามาสู่ประเทศและท้องถิ่นอีกด้วย

ผลต่อเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจ พลิกสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ เกิดการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ เช่น การก่อสร้างที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ ธุรกิจโรงแรม ซึ่งมีอัตราสูงถึงร้อย 9.3 ต่อปี โดยพื้นที่อุตสาหกรรมประเภทนี้จะอยู่บริเวณชุมชนเมือง เช่น เขตเทศบาล สุขาภิบาล อำเภอ จังหวัด

ไม้กวาดปราจีนบุรี นิยมทำกันมากในเขตอำเภอเมืองและอำเภอประจันตคาม

ผลไม้พื้นเมืองที่มีจำหน่ายทั่วไป

จากกบินทร์บุรีมุ่งหน้าสู่อุทยานแห่งชาติทับลานทะลุผ่านไปถึงจังหวัดนครราชสีมา

มันสำปะหลัง พืชเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งของจังหวัด

การขยายตัวทางด้านระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ไปจนถึงการคมนาคม ก็มีให้เห็นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะระบบการคมนาคมนับว่าทันสมัยและสะดวกสบายมาก โดยมีทั้งเส้นทางติดต่อระหว่างพื้นที่ในจังหวัด เชื่อมไปจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศ ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา

ปัจจุบันปราจีนบุรีมีทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านถึง 18 สาย ทางหลวงท้องถิ่นซึ่งอยู่ในการดูแลของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท 34 สาย อยู่ในการดูแลของสำนักโยธาธิการจังหวัด 30 สาย และองค์การบริหารส่วนจังหวัดรวม 470 สาย สนามบินอีก 1 แห่ง คือที่ มทบ. 12 ซึ่งเป็นสนามบินของทหารอยู่ในตัวเมืองปราจีนบุรี

แนวโน้มด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคของจังหวัดในอนาคตยังคงมีอีกอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น

ขอขอบคุณ

พระครูโกศลถาวรกิจ (หลวงพ่อถาวร กตกุสโล) เจ้าอาวาสวัดบางแตน ตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

คุณยุพิน พุ่มพวง, คุณสุปราณี พุ่มพวง และชาวบ้านย่านบางแตน ตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

คุณดัด หินปรีชา และชาวบ้านย่านท่าตูม ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

คุณเซ็ง เลี้ยงวงศ์, คุณสมโภชน์-คุณสมนึก โสดา และชาวบ้านย่านทุ่งแฝก ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

คุณทองสา-คุณสวน อารี, คุณสำราญ แม่นปืน, คุณสมพร แม่นปืน และชาวบ้านย่านเนินสูงใต้ ตำบลคำโตนด อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

คุณคูณ สาทัง, คุณสุชาติ สาระกิจ และชาวบ้านย่านไทรงาม ตำบลโพธิ์งาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

คุณเอกรินทร์ สุวิสุทธิเจริญ และชาวบ้านย่านบ้านพระ ตำบลบ้านพระ อำเภอเมืองปราจีนบุรี

คุณอุบล ทิพย์โอสถ และชาวบ้านย่านตำบลเนินหอม อำเภอเมืองปราจีนบุรี

คุณสมหมาย โสภี ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (ประจันต์ 3) และเจ้าหน้าที่ประจำ เขาใหญ่ 10 ประจันตคาม

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, สำนักงาน. **ท่องเที่ยวภาคกลาง.** กรุงเทพมหานคร, 2538.

เจริญ ตันมหาพราน. **พิธีกรรมพิสดาร เล่ม 1.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจ.ฟิล์ม โปรเซส, 2536.

ธิดา สารยา. **เมืองพิมาย.** กรุงเทพฯ : ศรีบุญอุตสาหกรรมการพิมพ์, 2535.

เงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, บริษัท. **อุทยานแห่งชาติของประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

มานิต วัลลิโภดม. **สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน,** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2521.

ศิลปากร, กรม. **พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา.** กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2516.

_____. **เมืองพิมาย.** กรุงเทพฯ : สมาพันธ์, 2531.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. **ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศใกล้เคียง อินเดีย ลังกา ชวา ขอม พม่า ลาว.** กรุงเทพฯ : พิฆเนศพริ้นเตอร์, 2538.

สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี, จังหวัด. **ปราจีนบุรี.** กรุงเทพฯ : หอรัตนชัยการพิมพ์, 2529.